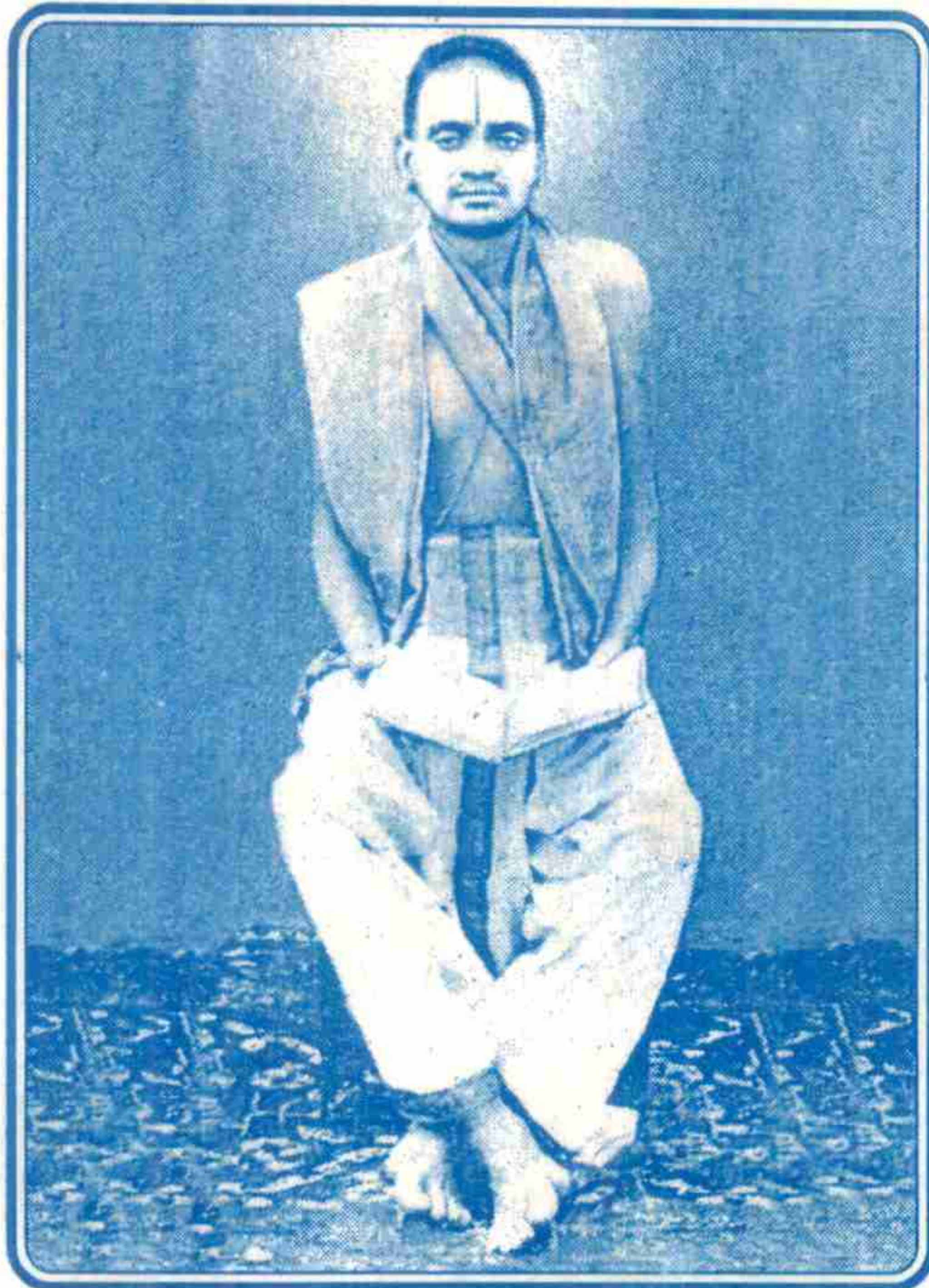

శ్రీ:

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయవిద్యత్కవికృత:

కన్దర్పదర్పవిలాసః

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ విద్యత్కవి

(1875 - 1914)

సంపాదకుడు

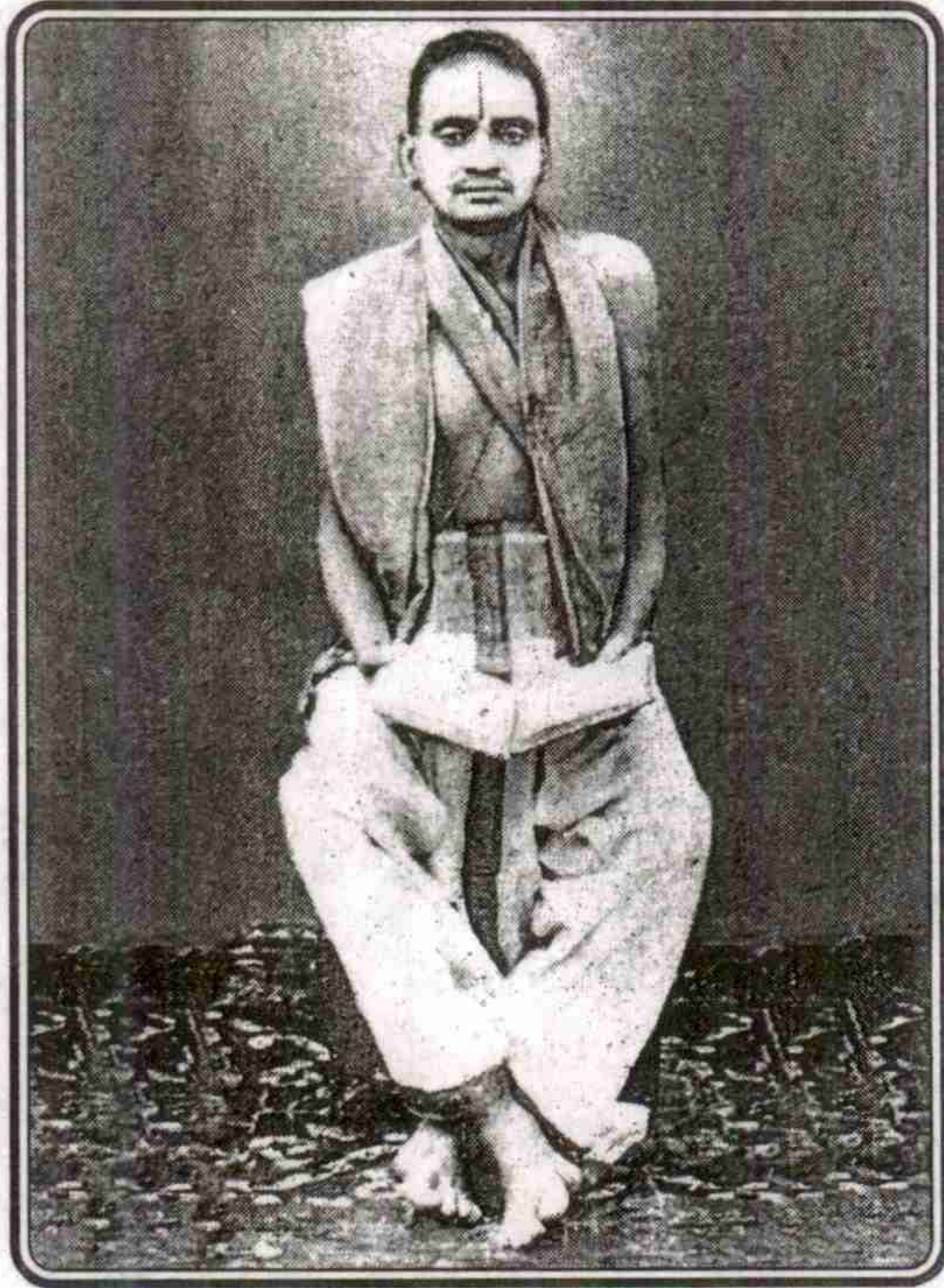
రా మో రా

4-103, I.L.T.D. Colony, Extn., Kothapet,
CHIRALA - 523 157, Cell : 94401 15411

శ్రీ:

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయవిద్యత్కవికృతః

కన్దర్పదర్పవిలాసః

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ విద్యత్కవి
(1875 - 1914)

సంపాదకుడు

రా మో రా

4-103, I.L.T.D. Colony, Extn., Kothapet,
CHIRALA - 523 157, Cell : 94401 15411

శ్రీ:

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయవిద్యత్వవికృతః
కన్దర్పదర్పవిలాసః

ప్రథమముద్రణ:- 27.12.2006

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయవిద్యత్వవిజయంతి

ప్రతులు : 300

పేజీలు : 44

వెల రూ. : 15-00

© **RAVI MOHANA RAO, M.Sc., M.A. (Sanskrit)**
Lecturer, V.R.S.& Y.R.N. College, Chirala - 523 157
Residence :
4-103, I.L.T.D. Colony, Extn.,
Kothapet, Chirala.
Cell: 94401 15411

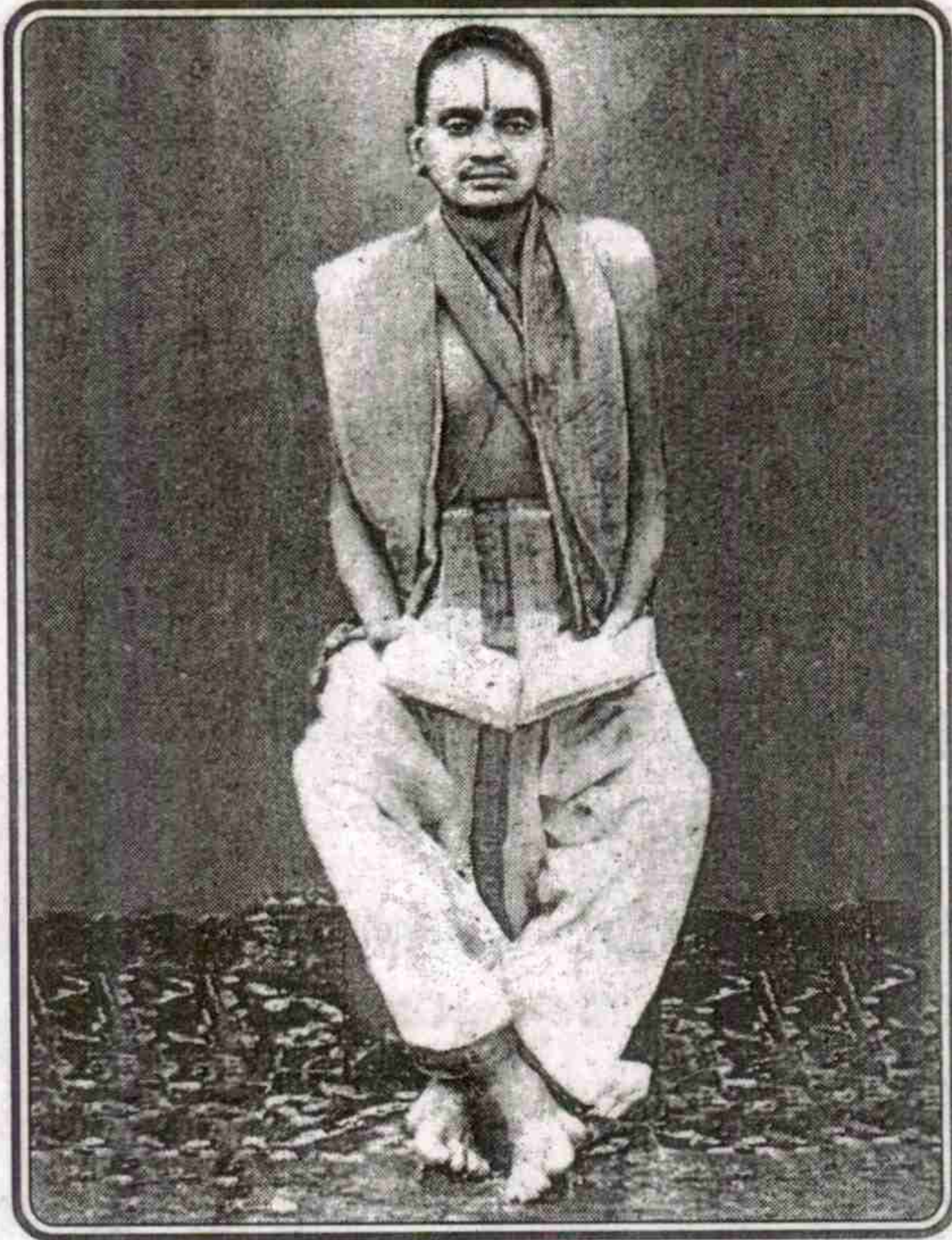
D.T.P. by :-

J. RAJA
Jaisankar Nagar
CHIRALA.
Cell : 98483 90564

Printed at :-

Sri Vijayalakshmi Offset,
Near Naaz Theatre,
Station Road, CHIRALA.

మున్నుడి

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ విద్యత్కవి
(1875 - 1914)

శ్లో॥ నాటకం సప్రకరణం భాణః ప్రహసనం డిమః।
వ్యాయోగసమవకారౌ వీధ్యజ్ఞేహమ్మగా ఇతి॥

అని ధనజ్ఞయుడు 'దశరూపకమ్' అను తన గ్రంథమున భాణమును రూపకము యొక్క దశభేదములలో నొకటిగా పేర్కొని, దానికి లక్షణములను చెప్పినాడు.

శ్లో॥ భాణస్తు ధూర్తచరితం స్వానుభూతం పరేణ వా।
యత్రోపవర్ణయేదేకో నిపుణః పణ్డితో విటః॥

శ్లో॥ సమౌభధనోక్తి ప్రత్యుక్తి కుర్యాదాకాశభాషితైః।
సూచయేద్వీరశృఙ్గారౌ శౌర్యసౌభాగ్య సంస్తవైః॥

శ్లో॥ భూయసా భారతీవృత్తిరేకాజ్ఞే వస్తుకల్పితమ్।
ముఖనిర్వహణే సాజ్ఞే లాస్యాజ్ఞాని దశాపి చ॥

శారదాతనయుడు 'భావప్రకాశమున' భాణముయొక్క లక్షణములను ఇట్లు వివరించినాడు.

శ్లో॥ కోహలాదిభిరాచార్యైరుక్తం భాణస్య లక్షణమ్।
లాస్యాజ్ఞదశకోపేతం సమ్యగుప్తాద్యవస్తుకమ్॥

శ్లో॥ భారతీవృత్తిభూయిష్టం శృజ్ఞారైకరసాశ్రయమ్।
పరస్వాత్మానుభూతార్థం ధూర్తచారిత్రవర్ణనమ్॥

శ్లో॥ తత్తద్విటోక్తిప్రత్యుక్తివిహితాకాశభాషితమ్।
ముఖనిర్వహణప్రాయసన్ధియుక్ రూపకం చ యత్॥

శ్లో॥ ఏకాజ్ఞం చ భవేద్భాణ ఇతి విద్యద్భిరుచ్యతే।
అపరే నృత్యభేదాస్తు గుల్మశృజ్ఞలికాలతాః।
భేద్యకం చేతి చత్వారః కథ్యంతేఽత్ర మనీషిభిః॥

'కన్దర్పదర్పవిలాస' మను భాణమును రచించిన శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ విద్యత్కవి సహస్రాధికగ్రంథములను సంస్కృతవాఙ్మయమున రచించిన మహనీయుడు. భాణభావజాలాన్ని, విద్యత్కవి అంతరంగాన్ని అందిపుచ్చుకొన్న రీతిన ఆంధ్రమున చక్కని పీఠికను అందించిన శ్రీ దీక్షితులు గారికి, నాకు చేయూతను యిచ్చిన డా॥ ముళ్ళపూడి విశ్వనాథశాస్త్రిగారికి, శ్రీ ఉమా రామారావుగారికి, వెన్నంటివుండే శ్రీ మేళ్ళచెర్వు వేజ్కుటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారికి నమస్సుమాంజలులు.

ఇట్లు
రా మో రా
సంపాదకుడు

భాణభణితి

మానవులంతా దైవాంశసంభూతులే గదా! పురాకృత సుకృత దుష్కృతాలను బట్టి జీవనవిధానంలో మార్పులు ఉన్నాయంటున్నారు. అలాగే బ్రహ్మప్రాప్తికీ అధికారి భేదాన్ని బట్టి మార్గభేదం ఏర్పాటు చేశారు పెద్దలు. అందరూ వేదోక్తమార్గంలోనే నడువలేరు. దయామయులైన భరతాది మునులు రూపకమార్గం ద్వారా బ్రహ్మమార్గాన్ని సుకరం చేశారు. “రసో వై సః” - కదా! విన్న దాని కన్నా చూచిన దానివల్ల అనుభూతి ఎక్కువ. కళ్ళతో చూస్తాం, చెవులతో వింటాం, వేషభూషాదుల ద్వారా రామాదులను అనుకరించడం “రూపకం”. ఇది కూడా ఆరోపణే గదా! దానివల్ల ఒక విలక్షణమైన అనుభూతిని ఆత్మ మనః సంయోగం వల్ల పొందుతాం. దానికే ఆస్వాదన “రసము” అని పేరు పెట్టి, దీన్ని అనుభవించడం అలవాటైన వాడు అదే మార్గంలో పరమాత్మనూ అనుభవించగలడు అని భావించి, “పరమానందం కంటే ఒక మెట్టు తక్కువ రసానందం” అని గదా! పెద్దలు చెప్తున్నారు. కనుక కవులు దృశ్యకావ్యనిర్మాణం ద్వారా తమ సామర్థ్యాన్ని చూపించాలనుకున్నారు. “నాటకాంతం కవిత్వం” కదా!

భాణ మొక రూపకభేదము. భణ ధాతువు నుండి పుట్టినది. సంభాషణలు ఎక్కువ. పాత్రలు తక్కువ. ఒకే ఒకపాత్ర. ఒకే ఒక అంకం. ‘మయసభ’ మాయలమరాఠి లాంటివి అని చెప్పవచ్చును. కాని దానికి దీనికి తేడా ఉంది. భారతంలో ఒక మూల మయసభలో దుర్యోధనుడు పడిన అగచాట్లను పాత్ర ద్వారా చెప్పిస్తారు. బాలనాగమ్మను తాను పొందేందుకు చేయబోయే ప్రయత్నాలను ఏకరువు పెడతాడు మాంత్రికుడు. ఈ రెండూ ఒక పెద్ద కథలో చిన్న భాగములు. భాణము స్వతంత్రప్రతిపత్తి గలది.

శ్లో॥ భాణేతు ధూర్తో నిపుణ ఏక ఏవపటుర్విటః।
స్వపరాభ్యాం చానుభూతం చరిత్రముపవర్ణయేత్॥

శ్లో॥ భూయసా భారతీవృత్తిర్వస్తు స్యాత్ కవికల్పితమ్।
సౌభాగ్యశౌర్యయోశ్చోపవర్ణనే నైవ సూచయేత్॥

శ్లో॥ శృంగార వీరౌ చ సాంగే ముఖనిర్వహణే తథా।
ఏకోఽంకస్తేకపాత్రం స్యాత్ కుర్యాదాకాశభాషణమ్॥ -మందార మరంద చంపువు.

దొంగల గూర్చి, పేకాటరాయుళ్ళ గూర్చి, వ్యభిచారుల వ్యవహారాల గూర్చి ప్రధానంగా చెప్తాడు. అలాంటి విటుడే తాను మాట్లాడుతూ, వేరెవరితోనో మాట్లాడు తున్నట్లు ఉక్తి ప్రత్యుక్తుల ద్వారా ఆకాశభాషణం ఎక్కువగా చేస్తాడు. భాణ విషయం కవి కల్పితం.

ముఖ ప్రతిముఖ సంధులు పదిలాస్యాంగాలూ ఉంటాయి. భారతీవృత్తి ప్రధానంగా ఉండాలి. భరతుడు “ఋగ్వేదాత్ భారతీవృత్తిః” అంటాడు. ఇందులో విటునిదే ప్రధాన

భూమిక. కవి తన ప్రతిభద్వారా సహృదయుణ్ణి ఆకట్టుకోవాలి. చక్కని చమత్కారాలు, లలిత పదవిన్యాసాలు, గద్యపద్యభాగాలు ఉండాలి. అవి వినేవార్కి సులభగ్రాహ్యమై ఉండాలి. ఆనాడే కవి, తన “భాణాన్ని” ఒక బాణంలా జనంలోకి తీసుకుపోగలుగుతాడు. అందుకే పెద్దలు “భాణరచనద్వారా” కవి కీర్తిని పొందడం కష్టము అని అంటున్నారు. వెనుకటికి ఒకడు ఇలా అన్నాడు కూడా -

శ్లో॥ వరరుచిరీశ్వరదత్తః శ్యామలికః శూద్రకశ్చ చత్వారః॥

ఏతే భాణాన్ బభణుః కాశక్తిః కాలిదాసస్య॥

అమాత్యవత్సరాజు రచించిన కర్పూరచరితభాణమును బరోడా సంస్థానమువారు ముద్రించిరి. వసంతతిలకభాణము. పంచబాణవిజయము, శృంగారసర్వస్వభాణములు ప్రసిద్ధములు. శృంగారం హద్దుమీరరాదు. ధర్మబద్ధమైన దాన్నే మనవారు అంగీకరించారు. పచ్చి శృంగారమే రసమని రఘునాథ అభిప్రాయం. నల్లా దీక్షితులు శృంగార సర్వస్వభాణంలో “కందర్పదర్పదమనః” అని అంటాడు. ఈ కవి “కందర్పదర్పవిలాసః” అని అంటాడు. అభిప్రాయభేదాన్ని బట్టి మాటల తీరుమారుతుంది. ఏ కాలిదాసు వ్రాసినదో గాని “పుష్పభాణవిలాసం” అనే కావ్యంలో “శ్రీకృష్ణరాసలీల” లను దృష్టిలో పెట్టుకుని నేనీ కావ్యం వ్రాస్తాను అని ప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నాడు. ప్రస్తుతంలో మన కవి పూర్వ కవుల ప్రభావానికి లోనైనట్లే చెప్పాలి. ఎందుకంటే సనకసనందనాది దివ్యసూరులు అడిగినట్లు చెప్పడాన్ని బట్టి రంగస్థలం వైకుంఠం అయి ఉండవచ్చు. శ్రీ కృష్ణునికి ఎనమండుగురు భార్యలు, 16 వేల మంది గోపికలవలె మాయావిటుడనే మహారాజునకు కూడా ప్రియురాండ్రు ఉన్నారని చెప్తాడు. అతని స్నేహితుడు వైపంచికుడు. దీన్ని బట్టి పాత్రలను బట్టి కవి శ్రీకృష్ణ లీలావైభవాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని భాణాన్ని నిర్మించినట్లు భావించాలి. తుంబీఫలాన్ని పట్టుకున్నాడు గనుక వైపంచికుణ్ణి నారదుడుగా భావించవచ్చు. పరమాత్మను అనుభవించాలి అంటే “గోపికాభావం”, “స్త్రీభావం”, “అప్రధానత్వం” ఉండాలి. గనుక ఈ వైపంచికుడు ఆఖరికి స్త్రీగా మారిపోయి మధుమాస సమయంలో మాయావిటునితో విహరిస్తాడు. ఇక్కడ మరో చమత్కారం ఉంది. “మాయావటు” శబ్దాన్ని ఈశ్వరుడికి, మాయావిట శబ్దాన్ని శ్రీకృష్ణునికి కవులు వాడుతూ ఉంటారు. అడిగిన వాళ్ళు నిత్యసూరులు సనకసనందనాదులు గనుక బృందావన విహారి లీలలను తన భాణానికి అనుగుణంగా మలిచాడు కవి. వైపంచికుడు, మాయావిటుడు ఇద్దరూ మంచి స్నేహితులు. వైపంచికుడు పెండ్లి చేసుకోలేదు. మధుమాసంలో తానెంతో బాధపడుతున్నానని, “చాలామంది స్త్రీలు గల మాయావిటుణ్ణి అర్థిస్తాడు. ఒక స్త్రీని ఇవ్వ లేకపోతాడా” అని అనుకుంటాడు. మధుమాసంలో మలయానిల సంచారం. మధుపానమత్తులైన తుమ్మెదలర్థుంకారం తలలాడిస్తున్న పద్మలతలు, తుమ్మెదల, లతాడోలికలు, మధుమాసమందహాసం కందర్ప విలాసోత్సవ ప్రారంభం. తెల్లవారింది. తూర్పు దిక్కు ఎఱ్ఱబడింది. వ్యభిచారి చంద్రుడు భయపడ్డాడు. పశ్చిమపర్వతం చాటుకుపోయాడు. సూర్యుడుదయించాడు. భక్తుడ్రేకంతో

“వన్దేఽహం శ్రుతిహార” - 15వ పద్యం ఉపాసనచేస్తాడు. పురవర్ణన “సకలకల” శబ్ద చమత్కారం పడకటింట్లోంచి బయటకు వస్తున్న స్త్రీ సౌందర్యం, గానరసాస్వాదన, పండిత గోష్ఠిలో పరతత్వాన్ని గూర్చి చర్చ చాలా బాగుంటుంది. మదనుడే పరతత్వం. “తస్మాత్ కారణకారణం త్రిజగతాం గమ్యశ్చ పూజ్యస్మరః” (20వ పద్యం). తత్త్వం తెలిసినా కూడా ఇతర ప్రమాణాల ద్వారా దాన్ని పటిష్ఠం చేసుకుంటాం గదా. అలాగే నేను కూడా వీళ్ళతో చర్చించి ఒక నిర్ణయానికొచ్చాను. “స్వేన నిర్ధారితేష్యర్థే” అని అన్న తరువాత. నాకు స్త్రీ సాంగత్యం కావాలి. “సాహితీరమృతాసతాం” అనే వైదిక వాక్యాన్ని చమత్కారంగా ఉపయోగించుకుంటాడు. కన్యాదాన వైశిష్ట్యాన్ని చెప్తాడు. గోపికా వాటికలో ప్రవేశిస్తాడు.

మాయావిట దాయాదులు ముకున్ద కృష్ణ మాధవ, కేశవ, నందన, చక్రపాణి ఉపేంద్ర అంబుజాక్షులు ఎనమందుగురు. వారు వారి ప్రియురాండ్రతో వరుసగా, రుక్మిణి, భామ, రాధ, భద్రా, మిత్రవింద, నాగ్నజిత్తి, కాలిందీ, జాంబవతీ అనే వారితో చేసిన శృంగారచేష్టలను చూస్తాడు. మధ్యాహ్నం అయింది. ఇంటికి వెళ్ళి భోజనం చేసి వస్తాడు. వేశ్యావాటికా దర్శనం, వంగపురోదంతం, కనకాంగీ, మదనమిత్రుల కథ, కృత్రిమ లక్ష్మీనారాయణ దర్శనం, రత్నాకరపండితుడు, హైమవతీ అనే వేశ్య వలలో పడి ఎన్నో ఇబ్బందులపాలయ్యాడు. తరువాత లంబోదర శర్మ వృత్తాంతం - అతని భార్య హేమాంగికి మదపిచ్చి పట్టింది. ఇలాంటి కథలను చెప్పడంలో కవి అభిప్రాయం సంసారంపై ఏవగింపు కలిగించడం లేదా పరిశుద్ధమయిన శృంగారం మంచిదిగాని, వేరొక తీరు శృంగారం మంచిది గాదని చెప్పడం. అందుకే “గచ్ఛ గచ్ఛ భగవంతం భజ” అని అంటాడు. తన ప్రియురాల్ని కూడా ఒడ్డి ఒకడు కోడిపందెంలో ఓడిపోతాడు. గెలిచినవాడు వాడి భార్యను ఎత్తుకుపోతాడు. అప్పుడు వైపంచికుడు మాట్లాడిన మాటలు 30 - 31 పేజీలలో మీరే చదివి చూడండి. అలాంటివి చాలా ఉన్నాయి. కందుక క్రీడాసక్తులైన యువతులు, వారి సౌందర్యమును వర్ణించారు. వసన్త మిత్రుడు తన ప్రియురాలికి జడలేస్తాడు, అలంకరిస్తాడు. తరువాత నాయికా నాయకుల సంగమములు, నగరంలో విపణి వీధులు, పూల అమ్మకం, కస్తూరిసువాసనలు, నాలుగు వీధుల మధ్య నిలబడి వైపంచికుడు చూస్తుంటాడు. సంధ్యాసమయం, సూర్యోపస్థాపన, చీకట్లో అమ్మాయి లను చూస్తాడు. ఆమె సౌందర్యవతి. ఆమెపై కోరిక కలుగుతుంది. ఏదో ఉపాయంతో ఆమెను ముద్దాడాలని కోరిక. కాని కుదరలేదు. “నేను పురుషునిగా ఉండి ఏం లాభం? నాకు స్త్రీ సంభోగ సుఖం లేనేలేదు. స్త్రీగా మారితే మంచిదేమో? ఈ చంద్రుడు, మన్మథుడు నన్ను పట్టి పీడిస్తున్నారు” అని అనుకుంటాడు.

చివరికి మాయావిటుణ్ణి ఆశ్రయిస్తాడు. ఇంట్లో ప్రవేశించి వచ్చేలోగా ఆడదానిగా మారిపోతాడు. భరతవాక్యాదులు నాటకంలో లాగే భాణంలో కూడా ఉంటాయి. కవులు

నిష్కాగరిష్టులు, ఉపాసకులు, పండితులు, ప్రతిభావంతులు కావడం చేత ఎక్కడో ఏదో ఒక మాటను పట్టుకుని వేదాంతంలోనో, మరో మంచి విషయంలోనో సమన్వయం చెయ్యడం తప్ప, నిజానికి వారి కలం నుండి జాలువారరాని పచ్చిబూతులు ఎన్నో ఉన్నాయి. అయితే అవి దోషాలే గదా? అలా అనడానికి వీలులేదు. భగవద్దత్తమయిన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు కలవారీ రామరాయలు. కనుక అవ్యుత్పత్తికృతదోషమూ గాదు. అశక్తికృతదోషమూ గాదు. మరి ఇంకేమిటి? కవి శక్తి చేమరుగున పడిన దోషాలని చెప్పాలి. “ద్రాక్షారామవార వనితోపస్థలకుం దండాలు పెట్టే” మొదలగునవి ఇట్టివే గదా! చివరగా ఒకమాట చెప్పక తప్పదు. కవులు ఏ విషయాన్నైనా నిశితంగా పరిశీలించి నిర్ణయం ద్వంగా బాహాటంగా చెప్పగలరు. చక్కని ప్రయోగాలకు, అలంకారాలకు చమత్కారాలకు లోటులేనేలేదు. సమర్థులైన గుణగ్రాహులు మాత్రమే ఆ యీ అనుభూతిని పొందగలరు.

కవిని గూర్చి

నాటకాదులలో “ప్రరోచనా” సహృదయులకు అభిరుచిని పెంపొందించు ప్రక్రియ ఒకటి గలదు. ప్రస్తుత భాణంలో సూత్రధారుడు ఆ పని చేస్తాడు. కవి తన జన్మోదంతాన్ని అతని ద్వారా చెప్పిస్తాడు. శ్రీ పుల్య ఉమామహేశ్వరశాస్త్రిగారు “రామరాయోదంత” మను పేర ప్రస్తుత గ్రంథకర్త జీవన విధానాన్ని నిషేకాదిశ్మశానాంతము ఒక ఖండ కావ్యంగా 108 పద్యాలలో వివరించియున్నారు. జిజ్ఞాసువులు “శ్రీ శంకరాశాంకరభాష్య విమర్శః” అను గ్రంథ ప్రారంభమున చూడగలరు. “Contribution of Andhra to Sanskrit Literature” అనే గ్రంథంలో ప్రొఫెసర్ బి. రామరాజు గారు 449 పేజీలో వీరి కాలాన్ని ది.27-12-1875 నుండి 27-10-1914 గా నిర్ణయించిరి. నర్సరావుపేట తాలూకా పమిడిపాడు జన్మస్థలం నూటనలుబది ఐదు గ్రంథమును రచించిరని అభివర్ణించెను. వీరు దమ్ములపాడు వాస్తవ్యులు, వైఖానసులును అగు శ్రీమదిత్యాది శ్రీమాన్ రత్నమాచార్యస్వామివార్ల నాశ్రయించి, పారమాత్మికోపనిషత్ ప్రతిపాదితమైన వైదిక శ్రీలక్ష్మీహయవదనమనువును, అనుష్ఠానక్రమాన్ని, కవచాన్ని ఏకాక్షరమంత్రాన్ని, స్వప్నంలో కనిపించిన స్వామివారి ఆదేశప్రకారం స్వీకరించి సర్వతోముఖ పాండిత్యాన్ని సంతరించుకున్నారు. వీరి ఇంటిపేరులో బెల్లం, నోటిమాట లలో బెల్లం, కృతులలో బెల్లం, మదిలో గూడా బెల్లం అనే చెప్పాలి. “మధుమనిష్యే - మధుజనిష్యే” అని గదా పెద్దలు అంటారు. మంచి నిష్ఠగలవారికి మంచి ఆలోచనల తోపాటు మాటలుగూడ మంచివే వస్తాయి గదా!

వాడపల్లి శ్రీనివాస దీక్షితులు

శ్రీవ్యయ

ప్రధానాచార్యుడు,

కార్తిక.బి.ఏకాదశీ

శ్రీ||వా||జో|| వేద సంస్కృత డిగ్రీ కళాశాల, కొవ్వూరు.

శ్రీః
శ్రీహయగ్రీవాయ నమః
కన్దర్పదర్పవిలాసః

శ్లో॥ భూమిర్వాటకరౌప్యచన్దనహిమశ్రీనీలతుఙ్గాన్సముత్తు
ఙ్గానాకలయన్త్యనారతమపి ప్రద్యోతతే మే స్థిరా
త్వం ధృత్వాపి కుచద్వయం గతవతీ వక్షశ్చలస్యత్స్మయే
త్యుక్తాం స్వేన బిభర్తి నిత్యమురసి హ్రీణాం శ్రియం పాతు సః॥ 1

శ్లో॥ పృథుతరకేశపాశవిగళన్మధుపాత్రవృతే
పృథుతరతల్పకామ్బరతలే లలితం చలతీ
ఉపరినవామ్బుదాసితవిభేశితురిన్దుకలా
జయతు సదా సదా శయముదమ్బునిధీన్దుకలా॥ 2

ఇతి॥ రమణైకనాళావలమ్మికమలతిరస్కరణచణాఙ్గాలిరఙ్గాతబాహుయుగళ
స్సూత్రధారః పుష్పాఙ్గాలిం వితీర్య మారిష! ఆదిష్టోఽస్మికమలనయనాష్టకకృతవిష్ట పత్రితయ
లక్ష్మీవిష్టరసకలగుణపరిపుష్టాష్టాపదనగరమణ్డనాయమానస్య అభ్రారవిన్దమిళిన్దాయమానా
దభ్రమహాభ్రసదభ్రవాహమణిశోభావితానవివర్తస్య నిజపదారవిన్దమిళిన్దాయమానవన్దారు
బృన్దహృదయారవిన్దసన్తతదోషాకరకరకృతసంజ్ఞోచవిదళనమార్తణ్డమణ్డలాయితనఖమణ్డల
సమాశ్లేషణోత్పల్లకుశేశయశయశయనీయసర్వసర్వంసహాభారస్య సపక్షమైనాకక్షితి
ధరపక్షతిప్రతిపక్షలక్షణీయవక్షస్థలసముత్క్షిప్యమాణకనకకమలహారలక్ష్మీవిలాసలక్ష్మీ
విలాసానుమితపారదైవత్యస్య ద్వాదశచిత్రభానుచిత్రభానుకదమ్బుకరమ్మితకనకకూటాను
మియమానసుమేరుధీరత్వస్య తర్కితనిజవినాభావజీవనాభావమూర్తిమత్క్షమాలజ్ఞుత
పరిసరోద్దేశస్య పార్శ్వతలలలక్షీప్రకటితదాక్షిణ్యవిభవస్య కుమారజనకస్యాప్యవిరూపాక్షస్య
ససర్వమణ్డళస్యాప్యనుగ్రస్య విధోరపి చక్రప్రియస్య సదరస్యాప్యదరస్య స్తమ్భేరమసార్వ
భౌమాభయదస్యాపి హరేః కువలయవిద్యోతనస్యాపి పద్మాన్తరణ్యవిభోః స్వయమ్భువ ఇవ
చతురాననస్య మదనస్యేవ రత్యాలిక్లితస్య సరస ఇవ హంసపరివేష్టితస్య కుబేరనిధేరివ
ముకున్దనామధేయస్య శ్రీదస్యేవ పుణ్యజనాశ్రయస్య లోకస్యేవ సత్త్వాలయస్య భృగ్వస్యేవ

మధువృతః గగనస్యేవానంతాభిధస్య వాయోరివ సదాగతేః స్తనయిత్సోరివామృతప్రదస్య
కమలస్యేవ లక్ష్మ్యాశ్రయస్య ద్వైమాతురస్యేవ వినాయకస్య తత్రభవతో భగవతో
రమావల్లభరాయస్య కరుణాకటాక్షసచ్చాయైః తులితానన్తగరుడవిష్వక్సేనాదినిత్యసూరిభి
స్సూరిభిః

అకాశే కర్ణస్తత్త్వా

శ్లో॥ రసనాద్యమేవ హి రసం విజుధా అవదన్ ధరాసురపభోజముఖాః

యమనన్త ఏవ స బిభర్తి జీవితం తదలం సురూపకమలం నిరూప్య తామ్॥

ఇతి॥ కిం తాదృశం రూపకమ్ స్మరణమభినీయ సప్రమోదమ్ అస్తి ఖలు

కనకపురహారనాయకేన ఫణితసముద్రమధనాభిధమహాచమ్పూ ప్రబన్ధేన భారద్వాజ
గోత్రసంజ్ఞాతఘనానేకపేన మోహన్రాయమహామ్బుదార్ధసూమామ్బాగర్భశుక్త్యాముద్భూతేన
రామేణ ప్రభాతభాస్కరప్రభాపటలసమ్పర్మవికస్వరసారససన్దోహనిర్మత్తనిర్గచ్ఛదమన్తమకరన్త
రసలహరీభారస్వాదుతాసర్వస్వపశ్యతోహరైః సన్ధానానటన్మృడానీవిటనటసార్వభౌమ
వికటజటాజూటతటత్వజ్గదుత్తుజ్గగజ్గాభజ్గభజ్గభజ్గప్రదైః అవధీరితబాణాదివిద్యత్కవి
సూక్తిజాలైస్సూక్తిజాలైర్ద్రధితః కన్దర్పదర్పవిలాస ఇతి సభాజనరసభాజనభూతః కశ్చన
భాణప్రబన్ధః॥

శ్లో॥ తమేనమధికృత్యాహం సభాజనమనన్తానమ్॥

సభాజయేయం ధృత్వేవ దేవాన్విష్టుస్సుధాఘటమ్॥

4

సమన్తతో దిగజ్గనాః నిజదృష్టివిలాసకమలహారపరిమణ్డితకుచమణ్డలా విధాయ
సహర్షమ్॥

శ్లో॥ రసాలవల్లికావధూటికామతల్లికాలస

ద్రసాలపల్లవాధరోచ్చలద్రసాలసాత్మనామ్॥

రవచ్ఛలాత్మషాయకణ్ఠకృష్ణతో జయధ్వనిం

సమీరయంశ్చ సఖ్యురభ్యుపాగమన్మధుర్ముదా॥

5

స్పర్శమభినీయసాన్తర్వాసమ్.

శ్లో॥ పుష్పిణీర్వ్రతతికావధూటికాస్సూపభుజ్యధృతఘర్మశీకరః

వాయురేష జనితాతులత్రపోభీతభీత ఇవ మన్తమఞ్చతి॥

6

శ్రవణమభినీయసాదరమ్.

శ్లో॥ మధుపానమత్తమధుహృన్నికరో మదనాద్వయోపనిషదం సఘనామ్॥

కమలిన్మృదగ్రశిరసో విధుతిం జనయన్నసౌ కలయతి ప్రమదాత్॥

7

శ్లో॥ పీత్వా మరన్దం స్ఫుటితారవిన్దే భుక్త్వా వధూటీశ్రమితాన్మిళిన్దాన్

వల్లిమతల్లిమధిరోవ్యడోలాం శ్లిష్టప్రియా నీరయ తే సమీరః॥

8

శ్లో॥ బాలాజ్ఞదృక్సదృశిమాలావిలాసయుతదోలాధిరోహణమహో
 ద్వేలాతిశయవలయాఽ ఽ లాభప్రసుప్తమదనాలాపకోపజనకాః
 బాలార్కఘృష్టిసురసాలాజ్ఞనాభినవదాలాధరాజ్ఞోతపిక
 స్థూలారవా దివసమాలా అమూః కలితహేలా జయన్తి సురభౌ॥ 9

శ్లో॥ వైపజ్ఞికేన లలనాత్మకతామితేన మాయావిటస్సహాయథామదనం భునక్తి
 కీటేననైజతరుణీత్వమితేనతద్వత్పుష్టాతిమారరమణీం తరుణాళిరేషః॥ 10

నేపథ్యేం కిం బ్రూథ

అయే భరతకులమకుటమణే సాధుప్రకృతోపవర్ణనేన శ్లాఘనీయోసి అద్య ఖలు సురరాజ
 రాజరాజరాజశేఖరముఖమహారాజకోటీరకోటికోటిఘటితమణిపుష్కరుచిపుష్కకజ్జప్రియ
 ఘృణిమజ్జరీపరిరజ్జితపదకజ్జకిజ్జల్కపుష్కసజ్జరీజృమ్భద్రతినీలకజ్జనయనదృష్టిరోలమ్బు
 కదమ్బుర్బుజ్జుతిధీకృతకమణినూపురరవపుష్కనిర్వర్తమానత్రిభువనవిజయలక్ష్మీ
 పరిణయమజ్జశస్వనసంతానస్య భజకసంతానసంతాననందనందనసంతానస్య రతినంతానస్య
 సముపక్రాంతో దర్పవిలాసోత్సవః, తదహమద్య తద్దర్శనసఫలితనయనయుగళో భవామితి
 నిష్క్రాంతః॥

ఇతి ప్రస్తావనా

తతః ప్రవిశతి వైపజ్ఞికః స్పర్శమభినీయసవిభ్రమమ్॥

శ్లో॥ వహన్ లక్ష్మీపుత్రం లలితకుసుమామోదకమయన్
 ధరన్ తౌషారామ్భుః పృషదయుతముర్వీజ్చ రమయన్
 నదన్ పత్రిధ్వానచ్చలత ఇవ మోదం ప్రజనయన్
 అయం నామాకాశేఽ జృతి మలయవాయుర్గుణమహాన్॥ 11

(సమంతతో నిరీక్ష్య) ప్రభాతప్రాయేవ నిశా యతః॥

శ్లో॥ అరుణస్య రుషారుణస్య దీప్త్యాత్యరుణం వీక్ష్య దిశో ముఖం మఘోనః॥
 వివిభో బత పారదారికో గ్లోర్గహనే పశ్చిమభూభృతోప్యలాస్త॥ 12

ప్రాచీమవలోక్య సానన్దమ్॥

శ్లో॥ పూర్వోర్వధరకూటపీఠకపటే సింహాసనేఽ త్యున్నతే
 మూర్తిభూతరుడగ్రణీర్దివిషదామాస్థాయజారస్థితిమ్॥
 శ్రుత్వా పద్మముఖోత్పతద్భ్రమరికాసన్దోహతో రుజ్జుతి
 వ్యాజాత్సాక్షి గిరం కరం ప్రగిరతో వ్యాపారయత్యేషకః॥ 13

అహో ఏవంవిధమత ఏవాముం కవయ ఏవం వర్ణయన్తి॥

శ్లో॥ రాగోయం నఖినీతతేర్హనతమః కల్హారిణీనాం లసన్
 వైయోగోజ్వలనః పురన్దరసతీసీమన్తమాణిక్యకమ్॥

రక్తామ్భుఃప్రభవం స్ఫుటం దినసతీకర్ణాంతసజ్జీలితమ్
తోయోద్యాతహిరణ్మయాణ్ణమహాహశ్రుత్యంతవాచాలితమ్॥ 14

సభక్తుద్రేకమ్

శ్లో॥ వందేఽహం శ్రుతిహారనాయకమణిం భక్తాళిచింతామణిమ్
దేవానాం చ శిరోమణిం త్రిజగతీదీపప్రరాజన్మణిమ్
కోకీభాగ్యమణిం రుచౌ చ హృదయే సత్పద్మరాగం మణిమ్
తం త్వాకాశమణిం పరం దినమణిం త్రైలోక్యరక్షామణిమ్॥ 15

సమంతతః పురీమవలోక్య సాద్భుతమ్॥

శ్లో॥ అదృష్టశ్రుతపూర్వేయమేవంవిధ విలాసినీ
లక్ష్మీః పురవరస్యాస్య కమలాక్షో రసో యథా॥ 16

తథాహి

శ్లో॥ ఏతద్వారప్రకటితచలద్గారుడప్రత్నరత్న
స్తోమస్యూతస్ఫురితపురుసత్తోరణత్విట్చటాక్షే
లోకస్తోమే నిజపతిమియం నాపి పశ్యన్తురస్థా
ముగ్ధా భ్రాన్త్యా వసతి కమలామాలికాతోరణేస్మిన్॥ 17

అపిచ॥

శ్లో॥ చతుర్ముఖేస్మిన్వసతి స్మ సా ద్రువం సరస్వతీ గారుడదేహాళీరుచా
తదేతదాలింగనసమ్భ్రమాదుభే ప్రసర్పతః కుట్టిమసౌధదీధితి॥ 18

కీర్జ్వు॥

శ్లో॥ సర్వమజ్గళాఞ్చితం సమీక్ష్య శజ్జరం పురమ్
సాధు సాధు సాధునా ధునీ ధునోత్యదశ్శిరః॥ 19

ఆహోస్వీత్॥

శ్లో॥ సౌధైస్సౌధైః పరీతం ఐత సకలకలం సేవితుం చన్ద్రబిమ్బమ్
ప్రత్యాయాతా హి తారామణికపటధరాః పతనచ్ఛద్యభద్రమ్
దృష్ట్వేవాభ్యాగతోఽజ్మోలనతిసతతమప్యత్ర కస్తూరికౌఘో
మన్యే తస్మాచ్ఛకోరీదృశ ఇహ పరితస్సౌధపుష్కే లురన్తి॥ 20
ఇతి నిర్వర్ణ్య అనతిదూరత ఏకత్రదృష్టిం ప్రసార్య సానన్దమ్

శ్లో॥ పుష్పవ్యాకులితం తథా విగళితం ధమిల్లబన్ధం ద్రుతమ్
కుర్వాణాఋజుముచ్చలత్కరయుగా గణ్ణస్థలం మార్జితమ్
చేలాన్తేన నిగూహయన్తుథ కుచద్వంద్వం నఖాఙ్కాఙ్కీతమ్
లజ్జానమ్రముఖాధరప్రణరుచిర్నిర్గచ్ఛతేఽసౌ బహిః॥ 21

అన్యతో దృష్ట్వా సాద్భుతమ్।

శ్లో॥ ప్రాభాతికేషు విలసత్సు రవేః కరేషు రారాజ్యతే కుముదబాన్ధవలేఖికాఽసౌ।
చిత్రం తథా కువలయాత్మ పయోరుహాణాముల్లాస ఏవ సుమహాన్భుత బోభవీతి॥

నిపుణం నిరూప్య

శ్లో॥ బిమ్భాధరేఽస్యాః క్షతజాతరక్తే క్రాంతానదృశ్యన్త ఇవార్కపాదాః।
స్వయం తదుద్గచ్ఛదమన్తమాధ్వీ మరన్దపానాదివ భూరిరాగాః॥ 23

(అపరత్ర దృష్టిం ప్రసార్య) అహో భాగధేయమస్యాఽవాఙ్మనసగోచరమ్। యతః।

శ్లో॥ అయం భాగ్యలక్ష్మీస్తనామ్భోజకోశోల్లసత్కుజ్కుమక్షోదగౌరోత్తరీయః।
చరీకర్తి పీతామ్బురాలజ్ఘృతస్య ప్రకాశేన సాకం హరేర్భాహుయుద్ధమ్॥ 24

అన్యత్ర నిరీక్ష్య సానన్దమ్।

శ్లో॥ చన్ద్రాస్యాయావరకుచతటన్యస్తకాశ్మీరధూళీ
పుష్కాసజ్గద్విగుణితకనద్రక్తిమాతిప్రచారమ్।
దర్శం దర్శం కరనఖమణీమణ్డలం కుణ్డలీన్ద్రో
దారస్మేరద్యుతికృతవిధుగ్లానిరేషోఽభ్యుపైతి॥ 25

కతిచిత్పదాని గత్వా దర్శనమభినీయ సహర్షాతిశయమ్

అహో అనయోర్భాగధేయాతిశయం వివక్షతః పణ్డితమ్మన్యస్యానన్తస్య మూర్ధా
సహస్రధా విభిన్నః కిల। యదమూన్

శ్లో॥ దర్పణే వదనదర్పణే మనస్తర్పణం మదనతర్పణం వ్రణమ్।
ఆధరం రతిసతీరమాధరం వీక్ష్య వీక్ష్య పులకాఞ్చితాఙ్గకౌ॥ 26

అన్యతో దృష్ట్వా సస్మేరమ్।

శ్లో॥ మదకరీకబరీభరవల్లరీ కుసుమసమ్పదుదఞ్చితవాసనమ్।
కరపయోజమయం సదయం స్వయం స్మృతనిశాచరితః పరిచుమ్భతి॥ 27

పునః క్వచిద్గమనం నాటయిత్వా శ్రవణానన్దమభినీయ సాద్భుతమ్।

శ్లో॥ భూజానజ్కురయతి మన్మథేన సాకం భూమిఞ్చోత్పలకయతి ద్రువం జనేన।
భూమిం ద్రానపి మనసా ద్రుతాన్ విధత్తే భూమావాప్సరసమివేదమఙ్గగానమ్॥ 28

తదహమత్ర కిఞ్చిత్ స్థిత్యా గానరసమనుభవేయమ్।

(ఆకాశే కర్ణం దత్వా) కిం గాయన్తి గాయన్యః।

శ్లో॥ జయతు తే పదం ప్రణతషట్పదం కమలకుట్మలే భవతు షట్పదః।
దయిత మామకాధరసుధాసవం సదయ యత్కియత్పిబ ముఖేన్ద్రునా॥ 29

శ్లో॥ తవ జనం త్వముం మదన ఏష హో పరమభాధతే భవదుపేక్షితమ్।
చరణసేవయా తవ సుధాదయా మనసి జీవితం తదహమాలభే॥ 30

శ్లో॥ రమణసన్మణీలసితకుణ్డలో ద్రుచిరగణ్డకం రుచిరమాననమ్।
సుచిరచింతితం తవ మమాచిరం పరమదర్శయ క్షణమయేయ భో॥ 31

వై-(కృత్రాత్తద్దేశత్యాగమభినీయ అన్యతో గత్వా శ్రవణమభినీయ)కథమత్ర శాస్త్రపాఠః
ప్రవృత్త ఇవ తదహమన్తర్గత్వా తత్త్వమవధారయేయమ్ (ఇత్యన్తః ప్రవేశం నాటయిత్వా)
మా భవతు మదాగమనం భవచ్ఛాస్త్రపాఠస్య ప్రతిపన్ది కిం వదన్తి తథైవ నమనీయానామన-
మనం నను శ్రేయఃప్రతిపన్ది తదమూన్ ప్రణామాన్నః ప్రతిగృహాణ పరిష్కరుచేదమాసనమ్।

వై-(తథైవ కుత్ర చిదాసనే స్థితిం రూపయిత్వా) భో భో పణ్డితాశ్రేయో భవతు
భవతామ్ త్వరంతాం భవన్తశ్శిష్యాణామ్ శిక్షాయై కిం భణన్తి భో భో తరుణ్యస్సావధానా
భవత ఇదమత్ర తత్త్వమ్।

శ్లో॥ ప్రత్యక్షదైవం ఖలు పుష్పధన్వా లోకత్రయస్యాపి పతిః పరశ్చ।
పూజ్యశ్చ వన్ద్యశ్చ సదాగతిశ్చ దాతామృతస్యాపి పుమాన్పురాణః॥
పునః కిం వదన్తి తరుణ్యః పునః పర్యతామ్ కిం భణన్తి పణ్డితాః।

శ్లో॥ ప్రత్యక్షదైవం ఖలు పుష్పధన్వా లోకత్రయస్యాపి పతిః పరశ్చ।
పూజ్యశ్చవన్ద్యశ్చ సదాగతిశ్చ దాతామృతస్యాపి పుమాన్పురాణః॥ 32
కిం కుర్వన్తి తరుణ్యః మయా జ్ఞాతం తత్త్వం మయా జ్ఞాతం తత్త్వమితి భృశం
తుష్యన్తి।

వై-కర్ణౌ పిధాయ-స్వ-అహో పణ్డితమ్మన్యతామిషామ్ భవతు శృజ్ఞానమిషాం
పాతయేయమ్-

ప్ర-భో భో పణ్డితాః నహి నహి సపరదేవతా కిన్తు।

శ్లో॥ తత్తాదృశస్యాపి చ పుష్పధన్వనో యస్మాజ్జనిః కారణపూరుషాద్ధరేః।
లోకత్రయస్యాపి స ఏవ దైవతం స ఏవ గమ్యః పురుషః పురాతనః॥ 33
కిం భణన్తి (సహస్రాస్థాలనం విహస్య) భో చాన్దస।

శ్లో॥ జగత్కారణం యత్పరం దైవతం త న్నచేద్దైవతత్వం భవేదప్యమీషు।
అథైవం స్థితే యేన సంయోజ్యమానాచ్ఛియా జాయతేదస్స కిం దైవతం నో॥ 34
వై-తర్హి కథమస్య హరేర్జన్మ కిం భణన్తి।

శ్లో॥ స్వజన్మబ్రహ్మణో నాసారన్ద్రాద్విష్ణుర్యథోదగాత్।
తథైవ లీలయాఽయం హి విష్ణోర్జన్మ దధౌ మునే॥ 35
శృణు వైదిక కిజ్ఞాస్య తత్త్వమ్।

- శ్లో॥ అయమాత్మస్థితో నూనమనేనాత్మానియమ్యతే
అప్రమేయోఽవినాశీ చ స్వతస్తస్సర్వతస్త్రవిత్॥ 36
వై-తర్హి కథమస్య హరాలయః కిం భణన్తి
- శ్లో॥ లయః ఖలు శరీరస్య నాణూనామాత్మనామపి
తథాత్వేఽణుతరస్యాస్య లయవార్తా కథంభవేత్॥ 37
కిం అహో పక్షపాతపిశాచకబళితం దానవాహితం దైవతం వదతస్తవ పణ్డిత
మృన్యతా మన్మథ ఏవ దైవతమిత్యస్య నిదర్శనం ఖల్విదమ్॥ యదుత
- శ్లో॥ క్రిమికీటపక్షిపశుమర్త్యరాక్షసా ఉరగాఘరస్త్రిదశకిన్నరాదయః
ద్రుహిణత్రిలోచనచతుర్భుజాస్తథా సమమేవ యాన్తి యదపాఙ్గతోఽమృతమ్॥ 38
వై- కిమనేన దత్తేనాపి సుఖేన క్షయిష్ణునా కిం భణన్తి సత్యమ్॥
- శ్లో॥ పశ్యతాం వః పశూనాం సా మృగతృష్ణేవ దేవతా
అత్యంతార్హదబ్జానాం ప్రదాస్యత్యమృతం స్థిరమ్॥ 39
అహో కుత్రవా తవాతోఽన్యదమృతం లభ్యేత యతః॥
- శ్లో॥ వైకుణ్ఠేఽపి చ సత్యకేఽపి చ తథా కైలాసలోకేఽపి చ
స్వర్గేఽపి త్రిదశాలయేఽపి హిమభృత్ క్షోణీధరేఽపి ద్రువమ్॥
పాథోధావపి భూతలేఽపి చ తథా భోగీంద్రలోకేఽపి వా
సర్వత్రాప్యయమేక ఏవ భువనే సౌఖ్యస్య దాతాన్మణామ్॥ 40
అలమలమసమీచీనవాదై ర్నిరస్తైరేతైః భో భో తరుణ్య శ్రుయతాం యుష్మాభిః॥
- శ్లో॥ లక్ష్మీం వక్షసి సర్వదాదరిధరన్ మారం యజత్యచ్యుతో
వాగ్దేవీం వదనే సదాబరిభరన్ వేదత్రయీగర్భకః॥
శర్వాణీం సతతం తనౌచరికరం స్తేజస్త్రయీలోచన
స్తస్మాత్కారణకారణం త్రిజగతాం గమ్యశ్చ పూజ్యస్సరః॥ 41
వై-స్వ- అహో కోహమమీషాం పురతస్సంవక్తుమ్॥ తావదావర్ణయామ్యమూన్-
ప్ర-భో పణ్డితాః॥
- శ్లో॥ స్వేన నిర్ధారితేష్యర్థే పరతః ప్రత్యయం భజేత్
ఇతీవైతావతాస్మాభిః పణ్డితైరిత్యపీరితమ్॥
స్వ- అయి మదన కిమపరాధం మయా యత్సంసారసౌఖ్యమిషదపి మహ్యం
నాదాః॥ ఆం జ్ఞాతమ్॥ మమైవాయమపరాధః యదపరిగ్రహణం కాంతాయాః॥ హో ధిక్
కథం మయా కాంతాలభ్యేత యా కిల సౌఖ్యామ్బునిధిచంద్రకలా భవతు దైవే భారమారోఘ్య
కాంతార్థం యతే అన్తి ఖలు మమ ప్రాణప్రియస్సఖా మాయావిటో నామ మహారాజః
యేన షోడశసహస్రగోపాఙ్గనా రమ్యరమ్యన్తే తమభిగత్య యాచేయ కాంతామేకామ్॥

ప్ర - భో పణ్ణితాః మత్ప్రాణప్రియసఖమహారాజమాయావిటదర్శనోత్కణ్ఠామాం బాధతే 5త
స్సాధయామి క్షమధ్వమ్ ఇతి కించిత్పరిక్రమ్య మాయావిటప్రాసాదప్రవేశం నాటయిత్వా।

కిం బ్రవీషి

శ్లో॥ నమస్తే కుత ఆయాసి బ్రహ్మన్వైపశ్చికప్రభో।

అదృష్టపూర్వం దీనత్వం ధత్సే వక్త్రామ్బుజే కుతః॥ 43

వై- శ్లో॥ త్వత్పుత్రేణ పరాభూతం త్వదన్యత్రాణవర్జితమ్।

పాహి పాహి దయా మే హి సా హి శ్రీరమృతా సతామ్॥ 44

పునః కిం బ్రవీషి కిమభిలషితం భవద్భిస్సప్తముచ్యతామ్॥

వై- శృణు రాజన్ అహం ఖలు నితాంతరతికాంతశరసంతానసంజ్ఞీన్నాంతరజ్ఞస్తవసహస్రాజ్ఞనా
సజ్జతిప్రధామవధార్య కాఞ్చన కాఞ్చన వసనాఞ్చలచఞ్చితాఞ్చన రశనాఞ్చలచఞ్చలద్రుచి
సమజ్జితసన్ధ్యామ్బురితామ్బురబిమ్బాధరామ్బిమ్బాధరాం దాపయేతి భవంతమర్థయితుమహ-
మాగమమ్। కన్యాదానస్యాపి తత్తాదృగ్గులం శ్రుతం ఖలు శాస్త్రచక్షుషా భవతా కిముత
బహునా తరుణీదానఫలం శ్రుతిగిరామప్యగోచరమిత్యత్ర కీర్తితకన్యాదానఫలాశ్చుతి
స్మృత్యాదయః ప్రమాణమ్। తతో భవదురుతరకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణపరిస్రవద్భూహుళామృత
రసపరీవాహనిర్మగ్నో యథాహం మోదేయ తథా సాధు సరయం యతస్స॥

కిం బ్రవీషి

శ్లో॥ అనమ్బుదాశ్లిష్యమాణాయాసాం సౌదామనీ లతా।

తస్యా భవాన్ బోభవీతు ప్రియశారద నీరదః॥ 45

వై- సాధుసాధు సాధుతయా తవ హరేరపి సాధుతాసాధుతాధునా సఖే స్మర్యతామ్
యావదాగమనమయం జనః ప్రతికలమ్। తావత్సాధయామి (కతిచిత్పదాని గత్వా
పురోవలోక్య గోపికావాటికాం సహర్షబహుమానమ్॥)

శ్లో॥ గోపికా తటిన్మతల్లికా వితానచూళికా

కాళికా స్రవత్సు మౌక్తికామ్బుబిన్దుమాలికా

నాభికా ప్రవాహపజ్క కాశిమార్గజాలికా

వార్షికావనీయథా చకాస్త్యసౌ హి వాటికా॥ 46

(ఇతి నిర్వర్ణ్య వాటికా ప్రవేశం నాటయిత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా సపులకోద్భేదమ్॥)

శ్లో॥ అయం రతిపదామ్బుజ ప్రచలహంసకస్వారవః

కిమజ్గజరణాజ్గణానమితసద్ధనుష్టజ్జుతిః॥

కిము త్రిజగతీజయే మదనపూరితాజ్ఞస్వనః
కిము స్మరగుణధ్వనిః కిముత కౌకిలః పఞ్చమః॥

47

ఇతి సంశయ్య సవిమర్శమ్

శ్లో॥ ఏతత్సేధాగ్రజాగ్రన్మృగమదతిలకస్ఫూర్తిమార్గాజ్ఞమూర్తి
భ్రాజిష్ట్యమౌజవక్త్రాదుదయతి తులితభ్రామరధ్వానగానమ్
ఏతన్మూర్ఖతృభావాదహహమమతనూరుచ్ఛరోమాఞ్చమజ్ఞే
శేతే మజ్జత్యథాత్మా నిరుపమపరమస్థేమమోదామ్బురాశౌ॥

48

సవితర్కమ్ అహో

శ్లో॥ ఉత్పాదయత్యమృతతరుగ్వలయం పయోధా
శ్రుత్వా ప్రధాం త్రిజగతిప్రథితామితీయమ్
సౌదామనీ జనయతీవ విశేషకాంతం
వక్త్రేన్దుమణ్డలమఖణ్డసుధాసుకాంతమ్॥

49

ఇతి నిర్వర్ణ్య

స్వ (స్వగతమ్) ఫలితమద్యైవ మమ తపోయత ఇయమేకాకినీ దరీదశ్యతే
ప్ర (ప్రకాశమ్) అస్యాస్స విధముపసరామితి (గమనం నాటయిత్వా పృష్టతోఽవలోక్య)
అహో బత కోయమ్ తులితసన్ధ్యామ్బురపీతామ్బురరజ్జితనితమ్బుబిమ్బుః కరకమలకనత్కజ్జణ
క్రేజ్జార్గరవాలజ్జుతభావిమదనోత్సవమజ్గళస్వనః మకుటతటఘటితహాటకకిరీటకోటి
మణిరుక్మోటిపిశగ్గితామ్బురమధ్యః ఉరుతరతులితారరోరస్థలకనకకమలహారలక్ష్మీ విలాస
సౌవస్తికలక్ష్మీవిలాసః వదనలక్ష్మీపరీవాహలోలద్విశాలపుణ్డరీకాక్షః పరిమళితదిగంతమృగ
మదముఖపరిమళపరిమిళితతామ్బూలచర్వణజాతాఖర్వగర్వరక్తిమపక్తిమబిమ్బాధరీ
కరణచణాధరస్సుందరః భో పరమ పురుషకస్త్యమ్, ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం భణసి,
అయే వైపఞ్చిక! మకుటతటపరిటీకమానాయతజటాపటలజటిలదిక్పటలః కణ్ఠామ్బుజ
సమాలమ్బ్యమానరుద్రాక్షభద్రాక్షసదక్షసూత్రకదమ్బుః క్వాపి బలైకాకినీం హైమవతీం
విహాయేహగతో జటాటీరో వా లోపాముద్రాం విహాయ విహాయసాఽఽగతః కుమ్భ
సమ్భవో వా భవానితి భృశమాన్దోళితం మద్భదయామ్బుజం పునస్స్వస్థానే వ్యవస్థాపయతి
భవత్కరకమలగతుమ్భాఫలమ్ భగవన్ శమలపటలపరిహరణచణపదకమలయుగళం
తవ వస్తే నిజకృపాంతరజ్ఞాపాజ్ఞతరజ్గసజ్గమసుభగం భావుకకమలాంతరజ్గం మా విధాతుం
వా తవాగమనముత యస్మై కస్మైచిత్ప్రయోజనాయేతి

వై-అయే మాయావితేన నిజనారీసహస్రమధ్యే ఏకా ఏకాకినీ తరుణీమహ్యం ప్రతా

తదర్థమేవం పర్యటామి అదత్తోత్తరస్తు మమ ప్రశ్నః కిం భణసి అయే మాయావిటదాయా
దోహం ముకున్దః

వై-అయే ముకున్ద! యాత్ర స్ఫురతి తటిదివ తవ సమీపే కేయమ్ కిం భణసి
ఇయం ఖలు

శ్లో॥ ఫాలాక్షస్థేమధన్వస్మయదళనధనుష్టజ్జుతిస్ఫోట్యమాన
బ్రహ్మణోద్ధణ్డభేరీస్ఫుటితరణజయశ్రీవివాహస్వనేన
రుక్మాద్ర్యుచ్చణ్డరుక్మిప్రముఖరిపుదవస్ఫారదావానలార్చి
స్తేజతేజశ్చటేవ ప్రకటమివ మయావ్యూఢపాణిర్జయశ్రీః॥ 50

వై-సాధుసాధు ఆచన్ద్రతారమన యాతారం రమస్వ అహమన్యత స్సాధయామితి
కతిచిత్పదాని గత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా ఆహో కిమపి కిమప్యభిలపత్యత్ర రతిమనః
కుముదచన్ద్రస్య చన్ద్రసఖస్య వాహః మా హసత మా హసత సభాసదః అయం హి
భాగవతమహిమా సావధానీభూయ కిం బ్రవీతి

శ్లో॥ అహహముదానదన్ కుసుమసన్తతిమజ్గనదాకిర
న్నపగత ఏవ మాం మదన ఏష కిరాతపతిర్భుత
మనసి వసన్ ప్రియత్వమపి మయ్యదయ స్మరసి పరం
స్మరసి న మాం యది ప్రియసి మామభియాహిరయం స్వయమ్॥ 51

వై-తర్జ్యహమేవాస్యాః ప్రియేయమిత్యన్తర్గమనం నాటయిత్వా స్వ-అయం కో
వా అనుకూలేనేవ ప్రతికూలేన విధినా మాం ప్రతిప్రేషితో ధూమకేతురివ భవతు కిం
మయా కరణీయమ్-ప్ర-సఖే కస్త్యమ్ కుతో వా సంక్షుబ్ధాన్తరజ్గస్నిన్ధురివ గామ్భిర్యే
లక్ష్యసే కిం బ్రవీషి మాయావిటదాయాదః కృష్ణోఽహమభివాదయే ఇయం రామా
భామాభిధా

శ్లో॥ భక్త్యారాధితపూర్వపర్వతశిరస్సజ్జారిశోణప్రభా
ప్రాజ్ఞద్రుధ్నసమిద్ధమణ్డలపరిప్రతేన రత్నేన హి
క్రీడానిర్జితచన్ద్రబిమ్బవదనా సత్రాజితస్త్వాజితా
చేతోరూఢమనోజకౌసుమశరస్తోమేన సత్యం మయా॥ 52

తయానయా కేనాపి హేతునా కుపితయా అహం నిజపదామ్బుజరజ్జితమకుటీకృత
స్సముద్వేలప్రమోదామ్బుధిమత్స్యావతారాయమాణమనా అపి బహిర్నిష్కాసితః భీద్య మానః
పునరధునా సాధుసమాహూయమానో వర్త ఏవమ్ కిం పునస్తద్దాగమనం ఫల
మభికాంక్షతే-

వై-స్వ-ఉక్తప్రయోజనస్యాపి మమ కిమనేన భూయతే-

ప్ర-సఖే భవత్ క్షేమాభిలాషిణో వయమ్ భవతే కిమప్యపదేష్టుమాగతాః కిం బ్రవీషి
కిం తదితి. వై-సఖే శృణు,

శ్లో॥ సమ్బాదనీయో భవతా ప్రసాదస్సర్వదాస్త్రియాః

స్త్రీ దదాత్యమృతం పుంసః ప్రసన్నా పరదేవతా॥

53

ఇతి తమామన్త్ర్య కతిచిత్పదాని బహిర్గమనం నాటయిత్వా పునరాకాశే కర్ణం
దత్వా కిమపి శ్రూయతే కిం బ్రవీతి।

శ్లో॥ కటాక్షలక్ష్మ్యే తవ సారసాక్షి! మయ్యథో వృధామానిని మాక్రుధం కృధాః

త్వదాననేన్దుస్రుతగీస్సుధాకణైరయం చకోరో హి బిభర్తి జీవితమ్॥ 54

వై-పరోపకారార్థమిదం శరీరమితి స్మృతిర్మామనయోస్సమ్మేళనాయ ప్రేరయతి।
(గమనం నాటయిత్వా పురోవలోక్య)సఖే అవమానితప్రభాతభాస్కరప్రభావమానితచన్ద్రబిమ్బ
వదన స్త్వం కుతః కిం బ్రవీషి మునే తావత్ప్రణతిం గృహాణ తత ఏతద్వచనమపి
మాయావిటదాయాదోఽహం మాధవః ఇయం తు రాధా మమ మదనబాధా విధాత్రీ-వై-
అస్యో గాథాం బ్రూహి కిం బ్రవీషి

శ్లో॥ అనన్తశతగోపగోవుషభవత్ససంజ్ఞల్పనా

త్యనల్పనిజమాయయాకలితమోహపాథోధినా

హృతాత్మపశురాజినా దురపరాధధావద్ధృదా

న కిఞ్చన విరిఞ్చినా విజయవర్మణామేఽర్పితా॥

55

వై-అయి సాపరాధమప్యముం క్రుధా విహాయ ముగ్ధా క్వ భవిష్యసి శరణాగతానాం
రక్షణే మహాఫలమరక్షణే మహాదోషశ్చ భవేదితి వచనం కదాచిదపి తవ శ్రవణాబ్జ
యుగళాబ్జాయితం న కిము।

శ్లో॥ కుపితా దేవతా చేత్సా ప్రపద్యా పరదేవతా

సా చేదపి పునః క్రుద్ధా త్వమస్య శరణం కిము॥

56

సఖే-ప్రసాదసుముఖీమిమామిన్దుముఖీం యధావిధ్యారాధయ సాధయామ్యహ
మన్యతః ఇతి బహిర్గమనం నాటయిత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం బ్రవీతి।

శ్లో॥ లక్షణే భువి విలక్షణే లసల్లక్షణే మదనకీర్తిలక్షణే

న క్షమా ప్రియసమక్షగామితా తత్త్వణాజ్ఞహిహి సాధ్వముం క్షణమ్॥ 57

వై-(ససన్భ్రుమమన్తర్గమనం నాటయిత్వా పురోఽవలోక్య) భో కఞ్చుకిన్ తవ రాజ్ఞేం
ప్రతి భవత్కరుణాకటాక్షసుధాం పిపాసతి కశ్చన చకోర ఇతి బ్రూహి కిం వదతి కఞ్చుకీ॥

ఆర్యే-

శ్లో॥ జటాగ్రచ్చన్నభూభాగశ్చీరవాసామహాన్మునిః
ద్వారం ప్రతీక్షతేతేద్య పరముద్వారలిప్సయా॥ 58

శ్లో॥ కిం వదతి రాక్షీ-ప్రవేశ్యతాం స ఇహ తపోధనో ద్రుతమ్
కిం వదతి కఞ్చకీ-బ్రహ్మన్ ఫలితం తవ తపః ప్రవిశాంతః॥ 59

వై- ప్రవిశ్య సాద్భుతమ్

శ్లో॥ నీలద్వయం కమలయుగ్మమిదం బిభర్తి ధత్తే చ తద్ధిమకరశ్చశశోభిమూర్తిః
ధత్తే చ తం దరవరస్తమియం బిభర్తి చిత్రం గృహేషు ఖలు జిజ్ఞాసు హేమవల్లీ॥

కిఞ్చ-శ్లో॥ యుద్వైతస్యాస్సమఞ్చత్కనకఘటకుచద్వంద్వతః కుమ్భయుగ్మ
ఘర్మవ్యాప్తే సహాయే భజతిదతిపరంభగ్నతామేకకేఽథ
అన్యస్మిన్ భీతభీతే హరుదకుసుమతః ప్రాతిభట్యం ప్రయాతే
నూనం రారాజ్యతే ద్యాప్యహహసమదముక్కుమ్భ ఏవైకదంతః॥ 60

ఇతి నిర్వర్ణ్య కిం బ్రవీషి సమస్త ఇతి-వై-సౌభాగ్యవతీ భూయాః పునః కిం బ్రవీషి

శ్లో॥ కిమర్థం కుత ఆయాసి । బ్రహ్మన్ కస్తే పితామతః
వృధాతుమ్భిఫలమిదం । ధత్సేహస్తామ్భుజే కుతః॥ 61

వై- శ్లో॥ సత్యాదేతోస్మి భగవాన్ జనకో మే ప్రజాపతిః
మయాలబ్ధస్త్రీకుచేన తత్సన్నిభమిదం ధృతమ్॥ 62

శ్లో॥ త్వదాస్యరూపసంపూర్ణనిష్కళజ్మహిమద్యుతేః
సన్దర్శనేన సంతాపం పరిహర్తుమిహాగతః॥ 63

కిం కరోతి సఖీభిస్సహహస్తాస్ఫాలనం కరోతి కిం వదతి ఇక్షుకాణ్డధన్వశరకాణ్డేనా-
కాణ్డమస్య పరిమృష్టం తపః కాణ్డమతి కిం బ్రవీషి అవ్యావర్తకమిదం ప్రథమశ్లోక
ప్రథమార్థమ్-

వై-సలజ్జమ్ అవాఙ్ముఖీభూయ-స్వ-స్త్రీజనేన కోవా నాపహాస్యతే-ప్ర-కుతో వాయం
వాయుర్మద్వాణం సఫలజీవనం విధత్తే (పశ్చాద్దృష్ట్యా) భియాప్రవాళ ఇవ వాయునా
వేపమానః ధైర్యమవలమ్బ్య-స్వ-మదనఘాతుకో మాం కిమపి కిమపి కారయతి భవతు
మమ ప్రాణత్రాణచణాజటాస్స జరావరీవృతతి హి-ప్ర-భో పురుషోత్తమ

శ్లో॥ త్వద్దర్శనార్థమాగత్య సోహం క్రీడనకీకృతః
అమూఢిస్తవ రామాభిర్జటా ఏతస్య కారణమ్॥ 64

కిం వదసి భో జటికిరీటమణే యదేతాభిః కృతం భవదసహసనం తస్య కారణం
మౌగ్యమేవ దయానిధే తదస్మాసు మాచోకుప్యస్వ-వై-కస్త్యం కథమియం త్వయా లబ్ధా
కిం బ్రవీషి మాయావిటదాయాదో హం గోవిందః ఇయం చ మమ సలక్షణాలక్షణా

శ్లో॥ యుద్ధశ్రద్ధాసమిద్ధప్రళయసమయసజ్జుద్ధహృషప్రతాప
జ్వాలామాలాభిరబ్ధౌ సపది చుకుకితే శత్రుసేనాస్వరూపే
దీవ్యద్విణ్ణీరఖణ్ణస్ఫుటసుషమయశోవారిధేస్సద్య ఏవ
ప్రోద్వేలాన్మధ్యమానాన్మమ కవిభిరహో ప్రాదురాసీదియం శ్రీః॥ 65

వై-స్వ-అహో మమ మోహపటీయస్తా యదేతైర్దిగ్వేతణ్ణమణ్ణితశుణ్ణాదణ్ణచణ్ణభుజ
దణ్ణైశ్చాత్రవసైన్యసాగరం నిర్మధ్య ప్రత్యేకమప్పరసో లబ్ధాః అహం తు రుద్రాక్షమాలయా
జటామాలయా వా స్త్రియం లిప్సామి

ప్ర-సఖే గోవింద! చిరమనయారత్యేవ శమ్భురారాతీరమస్వ సాధయామి కతిచిత్పదాని
గత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం బ్రవీతి

శ్లో॥ అజాతరజసంమల్లీ వల్లికాకలికాం త్యజ
లసత్తైరవనేత్రాంతాం భృజ్! కైరవిణీం భజ॥ 66

వై-స్వ- ఇదం ఖలు కస్యాశ్చిద్విదగ్ధాయాస్సఖ్యానాయకం ప్రతివచనమ్ భవతు
అన్తర్గచ్ఛామి తచ్చరితశ్రవణమేవ మమ ప్రయోజనాయతే (అన్తర్గమనం నాటయిత్వా)
(పురోవలోక్య) కుసుమ్భసమ్భృతకాంతాకుచకుమ్భసమ్భేదసమ్భృతరక్తిమ్నా చఞ్చత్కాఞ్చ-
నాఞ్చలసమఞ్చితేన ఫళఫళాత్కారవాచాటితదిగన్తేన క్షౌమోత్తరీయేణ భాసమానస్తనుమాన
తనురివ కస్త్యం కథమియం తవ నాయికాయతే కిం బ్రవీషి అయే వైపఞ్చిక మామకమిద
మఞ్చ నమః! మాయావిటదాయాదోహం కేశవః! ఇయం హి భద్రా

శ్లో॥ హస్తాగ్రావ్యగ్రజాగ్రత్యనకధరధనుర్మణ్ణలోగ్రాత్యుదగ్ర
జ్యాధ్వానత్యాజితజ్యాప్రతిభటసుభటజ్యాధరజ్యాధరేణ
కల్పాంతాగ్న్యగ్రతేజోవ్యయితరిపుపురేణోగ్రతాజాగ్రతాగ్రే
మానోగ్రాణాం మయైతత్త్రిభువనజనతా దుర్ద్రహోచ్చైర్గ్రహీతా॥ 67

వై - సాధుసాధు చిరమనయా సుఖమనుభూయాః! ఆమన్తయామి బహిర్నిర్గత్య
కతిచిత్పదాని గత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం బ్రవీతి

శ్లో॥ కర్ణకుణ్డలీకరోమి భానుచన్ద్రమణ్డలే గణ్డమణ్డనీకరోమి చాణ్డజాణ్డజధ్వజౌ
పాదమణ్డనీకరోమి తం ఐతాణ్డజధ్వజం పాణ్డరామ్భరీకరోమి దుగ్ధకాణ్డమణ్డలమ్॥

వై - విచిన్త్వ కస్యచిద్విదగ్ధస్య ముగ్ధాజ్ఞనాప్రార్థనావచనమిదమ్ అన్తర్గత్వా॥

శ్లో॥ కుణ్డలోల్లసద్గణ్డమణ్డలీ దీప్తిమణ్డలీమణ్డతానన
కస్త్యమణ్డజాఙ్మస్య మణ్డనః కేయమణ్డజాఙ్మేషు హిణ్డనా॥ 69

కిం బ్రవీషి॥

శ్లో॥ వందేహం నతమన్దార! మునిచన్ద్ర! దయానిధే!
మాయావిటస్య దాయాదోనన్దనన్దననామకః॥

70

కింబు॥

శ్లో॥ హస్తాగ్రభ్రామ్యమాణాద్వలయితధనుషో విభ్రమభ్రామితాభ్రాత్
ఛన్నాభ్రశ్వభ్రభూభిశ్శరతతిభిరరం ధ్వస్తరాజప్రకాశే
భూభాగే భ్రాజమానప్రళయసమయసద్భాస్కరాదభ్రతేజః
పుల్లాద్యుద్ధారవిన్దాదియమయి కమలామిత్రవిన్దామయాప్తా॥

71

వై - అయే నన్దనన్దన మన్దమన్దమమూం మన్దాక్షకన్దర్పద్వంద్వేనేతస్తతస్సమాకృప్య
మాణమానసరాజహంసాం రాజహంసగమనాం వశీకృత్య అమన్దానన్దమనుభుజ్ఞ్వా కిం
బ్రవీషి తదర్థమేవాహమేతావతా యతే॥

వై - సాధు సాధు సాధయామితి కతిచిత్పదాని బహిర్గత్వా ఆకాశే కర్ణం దత్వా
కిం బ్రవీతి॥

శ్లో॥ అస్థానే దర్శితం తేఽఙ్గ విశ్వరూపం వృథా భవత్!
అరణ్యే శోభతే కిం వా పూర్ణేన్దోరపి మణ్డలమ్॥

72

వై - స్వ- అహో ఇయం యుగపదేవ సర్వేంద్రియప్రీతిపరీప్సయాకాంతం ప్రతి
కస్యాశ్చిద్విదగ్ధాయా ఉక్తిః దుర్యోధనసభాయాం గృహీతం యది విశ్వరూపం పార్థసారథినా
గోపీసభాయాం, గృహ్యే తత దాతథాతథా శోభేత॥ ప్ర-చోదయత్యేతచ్ఛరీతజిజ్ఞాసా మామ్
(తదహం గచ్ఛామితి కతిచిత్పదాన్యన్తర్గత్వా పురోవలోక్య తనుభృతమివ మదనం
కంచనావలోక్య) భో మహాపురుష కిం యువయోశ్చరీతమ్ కిం వదసి భో బ్రహ్మన్నహం
మాయావిటదాయాదశ్చక్రపాణిః॥ ఇయం వీర్యశుల్కానాగ్నజిత్తిః॥

శ్లో॥ ఫాలాక్షోద్యన్మహోక్షే గతవతిరజతక్షాభృతశ్చుభ్రమభ్రే
లీనేక్వాప్యభ్రభాగేప్యహహ భువికథామాత్రశేషే నృసింహే!
భూభృత్సు స్వర్గభృత్సుప్రతిభటరపతో భ్రాజిసప్తోక్షషణ్డం
జిత్వాహం హేలయైవాగమమనఘ యయా కీర్తిలక్ష్మీమతిక్షామ్॥

73

వై-భో చక్రపాణే కిమనేనాస్థానసంరమ్భేణ॥ అస్యాః కుచమణ్డలమర్దనే తత్తాదృ
క్పొరుషం భవతా తావతాస్వీకర్తవ్యమ్॥ కిం వదసి సాధూక్తం త్వయా-వై-సన్తుష్ట
యానయాదాస్యతే కిలామృతమ్ అమన్తయామి భవన్తమ్ ఇతి బహిః కతిచిత్పదాని గత్వా
ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం బ్రవీతి॥

శ్లో॥ కమలేక్షణశోకమలక్ష్యరుషా కమలే దధతీశమలే హృది సా
కమలే కమలం కమలే చ తతః కమలం చ తయోస్సమలం తనుతే॥

74

వై-ఇదం నాయకం ప్రతిదూతీ వచనమ్ కిఞ్చిదత్రైవ స్థిత్యా నాయికానాయకయో
స్సల్లాపశ్రవణానన్దమనుభవేయమ్ ఏతస్మిన్నేవ జన్మని రమ్భారూసమ్భాగసమ్భవ
ప్రమోదానుభవవిధాత్రీ సుకృతసరణిర్మయాపురానాకారి ఇతి నిశ్వసన్ పునరాకాశే కర్ణం
దత్వా కిం భణతి॥

శ్లో॥ పునీహిమాం తవ చరణాజ్జరేణునా టునీహిమద్వ్యసనమపాఙ్గతోణునా
సినీహిమాం తవ శిఖయాపి పాణినా వృణీహిమాం పదభజకం తవాణునా॥ 75

కిమాహ నాయికా

శ్లో॥ పునాతు సా త్వాం మద్భూతిర్మూర్ధ్ని చన్ద్రకలాపదమ్
టునాతు చ త్వద్వ్యసనం గచ్ఛ నాథ యథాగతమ్॥ 76

పునః కిమాహ నాయకః

శ్లో॥ జాతేన తవ కఙ్కాతా ద్దహ్యతే కమలేన హృత్
ఇదం విచిత్రం చిత్రాఙ్గి పశ్య పశ్యద్దయోదయమ్॥ 77

పునః కిమాహ నాయికా

శ్లో॥ నూనం త్వయేవ వ్యత్యస్తం జడేనాపి కృతం కృతమ్
అన్తరన్యానురాగేణ బహిర్మత్పదభక్తినా॥ 78

పునః కిమాహ నాయకః

శ్లో॥ కాళిన్దీపూరదాయాదం తున్దిలాభ్రం విజృమ్భతే
కాళిన్ద్యహం గమిష్యామి నో విన్దేత్తేమనశ్శమమ్॥ 79

వై-అహో వఞ్చనపటీయస్తానాయకస్య

పునః కిం వదతి నాయకః॥

శ్లో॥ ఊర్ధ్వం స్వదృష్టికపటోత్పలమాలికాభ్ర
చ్ఛన్న ప్రదేశమవలోకభియాచలన్త్యా
అశ్లేషియన్మమ తనుః ప్రమదామ్బురాశౌ
మగ్నేన తం న కలితం చ మయా హి దిష్టాత్॥ 80

వై-స్వ-అహం పునరభాగ్య ఏవ ఏతస్యాపి మహాభాగస్య చరితం విజ్ఞాయ
కిఞ్చిదానన్దం విన్దేయమ్ ఇత్యన్తర్గత్వా పురోవలోక్య భో సౌన్దర్యవివర్తకస్త్యమ్ కేయం
సురూపా తవ సరూపా కిం బ్రవీషి మాయావిటదాయాదోహముపేన్ద్రః ఇయం కిల కాళిన్దీ

శ్లో॥ త్రైలోక్యవ్యాపకాత్మ ప్రళయసమయసద్వహ్నిభాస్వత్ప్రతాప
జ్వాలామాలాభితప్తస్త్రిభువనజనతాతాపఘృష్టిస్సభాస్వాన్
అస్మచ్ఛితప్రసాదప్రణిహితహృదయో విద్వదగ్రప్రగణ్యో
జ్యోత్స్నా సచ్చాయహాసాం మమ పురుసుకృతం కున్దదంతామదాన్నః॥ 81

వై-సాధుసాధు అస్యా ఆకృతిరేవ సూర్యసుతాత్వం వదతి యతస్త్రిభువనజనమనః
కమలోల్లాసో బోభవీత్యస్యాః ప్రకాశదర్శనేన అహమన్యతో గచ్ఛామితి కతిచిత్పదాని
బహిర్గత్వా పునరాకాశే కర్ణం దత్వా కిం భణతి।

శ్లో॥ హాసస్తే భవతు చ మన్నితమ్బుభిష్టే క్షౌమం తే తనురుచిరజ్జనాభిలేపః।

దృష్టిస్తే ప్రియతిలకం చచాన్దనమ్మద్వక్తే చోరసి నఖరుక్ సుకజ్జుకం తే॥ 82

వై-స్వ-ఇదం నిష్కాసితపత్యాః పశ్చాత్తాపవత్యా మానవత్యా వచనమ్ ప్ర-అహం
గమిష్యామ్యనయోర్వృత్తాన్తం జ్ఞాతుమ్ ఇతి గమనం నాటయిత్వా పురోఽవలోక్య భో
సున్దర తవ సుచరితం మమ కర్ణకుణ్డలీకురు కిం బ్రవీషి మాయావిటదాయాదోహ
మమ్బుజాక్షః ఇయం కిల జామ్బవతీ।

శ్లో॥ దిగ్వేతణ్డస్ఫటిమణిసముద్దణ్డశుణ్డోచ్చభోగో

చ్చణ్డాహిణ్డత్పటుతరభుజాదణ్డసంరమ్భభారాత్।

క్షుబ్ధాద్వాయోరివ మమ రయాజ్జామ్బవన్మేఘసజ్ఘా

న్మామాయాతాతటిదివ జనం కాఞ్చనీవల్లరీ హి॥

83

వై-అయే అమ్బుజాక్ష కతియూయం మాయావిటదాయాదాః కిం వదసి సర్వజ్ఞ
న గణనీయాః ఖలు-వై-సత్యం సత్యమ్ అమస్త్రయామి బహిర్గత్వా-స్వ-రుక్మిణ్యాదీ
నామాసామప్యేనాం ప్రధానమహిషీత్వాదస్త్రత్రానవరతం మాయావిటః అన్యాసాం
గోపీనాం గృహేషు ప్రాయేణ సర్వదా న స్థాస్యతి తతస్త్రాన్వేష్టవ్యా మయైకాకినీ
గోపకామినీ।

అకాశే కర్ణం దత్వా కిం వదన్తి వైతాళికాః।

శ్లో॥ నృణాం ఛాయాలీనా భగవత ఇవార్కస్యవలయే

విలీనం శైశిర్యం సరసహృదయే కుత్ర పయసః।

పశూనాం తప్తానాం కలయతి రసాఛత్రమతులం

మహీరుద్దమ్భం తద్విశతు సదనం భూధరమణిః॥

84

అహో అవిజ్ఞాతగమనస్సమయః (ఊర్ధ్వమవలోక్య)

శ్లో॥ దూరీభూతోపి భానుస్తపతి చ నితరామగ్రఘృష్టిప్రచారై

రైజం తేజోనిధిత్వం ప్రకటయితుమయం కిం బతోద్యుజ్ఞ ఏవమ్।

పశ్యన్ యశ్చైనమేవంవిధమహాహతపస్తాతపీతి ప్రణామ

స్తస్మై తస్యాపి తస్మై తపస ఇత గుణో నమ్రమూర్ధ్నో మమాస్తామ్॥ 85

తదహం గత్వా అద్య భుక్త్వా పునరాగమిష్యామితి

ఇతి వచనం మమ శ్రుతియుగళమలమకరోత్ తదాద్యహం యామద్వయం
కల్పద్వయమివ తత్ర తత్ర నీత్వా త్రియామాయా మయా తాదిమయామాయాం తస్యాం
వితర్దౌ తదుపదిష్టం ముహుర్ముహుర్జపన్ హృది సమున్నిద్రమదనముద్రః తూష్టిం నిద్రాణ
ఇవ యావదస్వపం తావదేవ।

శ్లో॥ ఝణజ్ఞాణితహంసకాఞ్చీకపదామ్బుజాతద్వయా
ఘలజ్ఞలితకాఞ్చనాఞ్చీతలసన్మణీమేఖలా
ధణన్ధణితహారకాఞ్చీతసువర్ణకుమ్భస్తనీ
కణజ్ఞణితకజ్జణప్రకరకాంతహస్తామ్బుజా॥

94

బహిరుపేత్య కనకాఙ్గీయం మామాలిఙ్ఘ్య తతః కిం వా కరోన్నాహమవిన్దమమన్దానన్ద
-పరవశహృదయమిళిన్దః।

వై-సాధు సాధు మహాభాగో భవానేవ తతస్తతః కిం బ్రవీషి

శ్లో॥ మమోపరిచిరేణాహం శయానాం కమలాననామ్।

అద్రాక్షమజ్ఞోపరిస్థాం కలాం శైతాంశవీం యథా॥

95

తదైవ సచేన్దురేతత్కామినీముఖేన్దుశ్చారుణపతిభియా సముద్రం సదనం చావిశతామ్
అహమపి తదహః క్వాపి లీనః పునర్నిశాయాం తయా సాకమభిరమ్య కిమేతేన చౌర్యరతేన
మన్మకుటతటమారోహతు భవతీ మన్దాకినీవ గఙ్గాధరశిర ఇతి మయోక్తా తథైవేతి మచ్ఛిర
శృన్ద్రశేఖరశిర ఇవ చన్ద్రకలా కనకాఙ్గీయం సమారూఢా సమానీతా మయా పురమిద
మేతావతాసాధు। రమ్రమ్యత ఇతి।

వై-సమ్యక్కృతం సమ్యక్కృతమ్ ఆభానుచన్ద్రం యథాభిలాషమేనాం రమయస్వ
అహమన్యతో గచ్ఛామితి బహిః కతిచిత్పదాని గత్వా పురో దృష్ట్వా సఖే సమాశ్వసిహి
సమాశ్వసిహి భో గోపీమాతః కిమిత్యేతమనుధావసి సమ్మార్జనీపరిష్కృతకరా కిం వదతి।

శ్లో॥ నిద్రాణమపరోప్యాయం తనయం మమ నిర్భయః।

వధూం శిథిలనీవీకా మన్వభుజ్జు తథా తథా॥

96

వై-స్వ అహో అయమేవ పురుషః-ప్ర-సఖే కిం తత్సవిస్తరం బ్రూహి కిం వదసి
మాయావిటదాయాదోహం మదనబాణః ఇయం జరద్భగా లికుచకుచాం నిజవధూం
మయా రంరమ్యమాణాం దర్శందర్శమిర్వాపిశాచకబళితామైనాం భుజ్జ్వ మాం భుజ్జ్వేతి
మాం బహుధా నిర్బధ్య కియతాపి కాలేన నిజవచనవిలాసజాలాపరిబధ్యమానమాన
సమీనవతంసాయమహ్యమసూయన్త్యాన యాహమేవం సతర్జనభర్జనతాడనం నిష్కాస్యే-
వై-స్వ-మహ్యం రోచత ఏషా తదహం పృచ్ఛామ్యేనాం-ప్ర-భో గోపీ మాతః! అసత్కృతం
కృతం త్వయా యదల్పమభిలషితవతీ కిం బ్రవీతి నాయమల్పః కిన్తు మహారాజదాయాదః

వై - న ధనేన కిం తు వయసా కిం బ్రవీతి భో బ్రాహ్మణ యది వృద్ధేనాపి మదన
యాగోనిర్వర్తిష్యతే తర్హి జటిలసితరోమస్తోమావృతాయతభూతలలురద్వృషణమణ్డలేన
భర్తాసతాకిమ్మమాసతానేన భూయతే - వై - స్వ - ఇదం తావత్సుదినమేవ మామప్యేవ
మేవాభణిష్యత్-ప్ర-భో వృద్ధే యథా త్వం వృద్ధాపి తరుణం వాఞ్చసి తథాహం వృద్ధోపి
తరుణీం వాఞ్చామి ఉభయోరపి వాఞ్చాసమాన ఫలికైవ నాత్రావయోరభినివేశః యదయం
తరుణస్తరుణీం లభతే తత్రైవ పుర్వాగ్రహః భో మదనబాణ! లజ్జితేయం గతా న
పునస్త్వన్ముఖమిక్షిప్యతే యథాభిలాషం భుజ్జ్వతాం లికుచకుచామ్ అహమన్యతో గచ్ఛామి
కించిద్గత్వా శిరస్తలపరిటీకమానచన్ద్రకలం చన్ద్రశేఖరమివ కేనచిదనుధావ్యమానం కంచన
నిరీక్ష్య స్థాతవ్యం స్థాతవ్యమ్ సఖే మాభైషీ ర్మాభైషీః భో మహాత్మన్ కిమిత్యేనమనుద్రవసి॥

కిం బ్రవీషి శ్లో॥ అయమేతాం మద్ద్వితీయాం నిద్రాణాం చ మయా సమమ్।

పర్యజ్ఞేరయముద్భవ్యా పశ్య ధావతి మూఢధీః॥

97

వై-సానన్దమ్ భో మహాత్మన్ భవాదృశానాం నృసింహానాం నరగ్రామ సింహాపహ్రియ
-మాణాయాం మాం సమయ్యాం తరుణ్యాం మనో న లోభయితవ్యం ఖలు సఖే సపరిత్యజ్య
గతః కిం పున స్త్వచ్ఛరితం కిం వదసి మాయావిటదాయాదోహం పుణ్డరీకాక్షః అన్య
దనుభూతమేవ।

వై- సాధు సాధు అనయాయథావాఞ్చం రమస్వ గచ్ఛామ్యహమ్ ఇత్యన్యతో గత్వా
పురోవలోక్య గరుడాధిరూఢం లక్ష్మీనారాయణనామకం మిథునమ్ సభక్తుద్రేకమ్।

శ్లో॥ వన్దేఽహం వినతాతనూజమకుటాలజ్కారపాదామ్బుజమ్

వక్షః పీఠవిరాజమానకమలాలజ్కారపాదామ్బుజమ్।

నేత్రామ్బుజవిభాసమానకుముదాలజ్కారపాదామ్బుజమ్

హస్తామ్బుజవిభాసమానకుముదాలజ్కారపాదామ్బుజమ్॥

98

కిచ్చ శ్లో॥ కణ్ఠే కౌస్తుభసన్మణిం గుణమణిం భక్తౌఘచింతామణిమ్

వర్ణే జిష్ణుమణిం రుచౌ దినమణిం శ్రుత్యన్త ఫేలన్మణిమ్।

శ్రీచిత్రాజ్ఞనభోమణిం నఖమణిం వక్షశ్చలత్రస్మణిమ్

హస్తే శఙ్ఖమణిం కిరీటసుమణిం వన్దే పరం సన్మణిమ్॥

99

అవరుహ్య స కిం వదతి నమస్తే జటాటీరాయ - వై - కుత ఇదం భగవదాగమనమ్
కిమ్ కర్ణాటరాజసదానాత్, -వై - కిం ప్రయోజనా గమః కిమ్ మత్పురోభాసమాన లక్ష్మీ
ప్రయోజనః, వై-కస్మాదియం తత్రాభవత్ కిమ్ నాహం జానే-వై-న కిం సర్వజ్ఞో భవాన్
కిమ్ సత్యమహం మదనరాధ్వాన్త సర్వజ్ఞః-వై-కస్త్వమ్ కిమ్ నారాయణః-వై- కోయం
వాహః కిమ్ గరుడః - వై - అహో గరుడాధిరూఢేన నారాయణేనావిజ్ఞాతగమనా

కథమియం లక్ష్మీః కిమ్ నాహం సర్వదా గరుడాధిరూఢః-వై-కస్తే పితా కిమ్ అనిర్వాచ్యః
 -వై-భో భగవన్ తవ చరితం విస్పష్టముక్త్యా మామనుగృహాణ కిం వదసి మాయావిట
 -దాయాదోహం నారాయణః కదాచిదహం భగవతా వసంతసఖేన మాం యజేతి హృది
 ప్రేరితః పృథివీమిమామఖిలామపి భ్రామం భ్రామం పూర్వసుకృతపరిపాకేన కర్ణాటదేశం
 గత్వా తద్రాజరాజధానీ మణ్డనాయమానసశ్చారః హఠాద్విద్యుల్లతాప్రభావితానాపహృత
 దృష్టిః చిరం విమృశ్య నిరభ్రాధగనాత్మధముద్గతాతటిదితి సముదగ్రసౌధాగ్రజాగ్రత్యనకవల్లీ
 సమధిరూఢనయనమిళింతః అన్తర్భ్రమదదభ్రమదనశరవిభ్రమః కథమేషా మయా లభ్యేత
 బాలేన చంద్రకలేవేతి భృశం నిర్విణ్ణః చిరం విచిన్త్య గురూపదిష్టాం కామరూపవిద్యా
 మధిష్ఠాయ చిత్రవర్ణమనోజవాహనీభూయయావత్తదంతఃపుర ఇత స్తతస్సమాటమ్ తావదేవ
 మాం గృహీతు మనసస్సుమనసస్తదాదిష్టాః సమీపగమనోద్దయనముఖగమనవిశేషవిలాసై
 శ్రమితాప్రీడితాస్తూష్టిమభవన్ తతో మదభిముఖం చలన్త్యా మూర్తయా మదనభాగ్యలక్ష్మ్యై
 వానయా సమాకృష్టహృదయనయనారవిన్దమిళిన్దయుగళోహమవిజ్ఞాత ఏవ హస్తే గృహీతః
 పురులాలితః కస్మింశ్చిజ్ఞామ్బూనదపఞ్జరాన్తరే స్థాపితశ్చ తస్యామేవ త్రియామాయాం
 యాతయామాయాం యోగతస్తత్పఞ్జరబహిర్దేశముపలభ్య సముపలబ్ధస్వస్వరూపః తస్యాః
 కుచమణ్డలమణ్డనాయమాననఖమణిమణ్డలః బిమ్బాధరబిమ్బనిర్ణయసమార్జితకీ ర్తిఖణ్డాయ
 మానకున్దదన్తమణ్డలః సద్య ఏవ ప్రతిబుద్ధయా తయా సాద్భుతం సరసం సల్లాపితశ్చ
 ప్రాతః పునః పఞ్జరే సంస్థాపితశ్చ ఏవం రీత్యానీత కిఞ్చిత్కాలః స్మృతపూర్వారాధిత
 మాధవప్రత్యైకదినగరుడసశ్చారలాభవరలాభః అద్యానయా సాకమధిరూఢగరుడస్వపుర
 మావిశన్ భవన్నేత్రపాత్రమస్మి-వై-సాధు సాధు భవాన్నారాయణ ఏవాద్య యథార్థతో
 ౨ భవత్ అనయా సుఖీభవ అహమన్యతో గచ్ఛామి కతిచిత్పదాని గత్వా కంచద్బుష్ట్యా
 భో పురుషకన్త్యం కరతలమణ్డనరసాలకరణ్డః కుత్ర గచ్ఛసి కిం బ్రవీషి మాయావిట
 దాయాదేన కామపాలేన జాయాకృతాయా హైమవత్యాదాసేరోహమ్-వై-ధన్యో భవాన్
 సుభగమ్మన్యేన భవతా కథమియం సుదశాసమాసాదితా ఆమూలచూడం బ్రూహి కిం
 వదసి బ్రహ్మన్నహమధమర్జీకృతకళిఙ్గరాజో రత్నాకరో నామ విడగ్రణీః కదాచిదనఙ్గ
 శరసంతానసమ్భూతాన్తరఙ్గతాపం తరుణ్యపాఙ్గసుధామ్బుభిః పరిజిహీర్ష్యః కర్ణాకర్ణికయా
 కర్ణకుణ్డలీకృతైతద్దైమవతీ తన్వతనులక్ష్మీవిలాసః నమ్పద్వశీకృతైతద్రూపజీవినీకః
 ఏకైకదినప్రత్యైకహాటకకోటికస్సర్వమపి సువర్ణం కతిపయదివసేష్యవైతత్స్వామినీకం
 విధాయ తదను మాతృకళత్రపుత్రకళత్రపుత్రికాకణ్డాభరణాని సమఙ్గళసూత్రాణి విక్రీయాన్యా
 అదామ్ తతో వీతవసుసశ్చయం మాం ప్రతీచీవరవిం ప్రతీచీయం నిరకాసయత్
 అహమప్యస్యాః పాదామ్బుజే నూపురవద్దృఢలగ్నః తథా తథా నిర్భర్తమానోపి

నిష్కాస్యమానోపి కటాక్షపరిలిప్సయాత్రైవనిరోదనోదకః దినత్రయమవశేషితప్రాణమాత్రో
౨ తిష్ఠమ్ తతస్తదాదిమయిపరమాదయా తస్యా ఉదయాసీత్|

వై-అహో తవ ధన్యంమన్యతా కిం తద్దయాచేష్టితమ్ కిం వదసి బ్రహ్మన్ అస్తధరమస్తక
పరిన్యస్తకరే భాస్కరే కరతలగ్రాహ్యం నిజోచ్ఛిష్టమోదనపిణ్డం మన్ముఖే పాతయతి నక్తం
దివమపి తథా తథా పరిచర్యతే చ సేయం మమ పరదేవతా|

వై-సాధు సాధు తవ భాగ్యం త్వరయా గచ్ఛ గచ్ఛ కిఞ్చిత్పరిక్రమ్య రుదంతం కంచదవలోక్య
భో పురుష కుతో రోదిషి కస్త్యమ్ కిం బ్రవీషి కాఞ్చీనగరవాస్తవ్యోహం లమ్బోదరశర్మా
అతీతశరది మల్లికాదిసుమసురభౌ సురభౌ అకాణ్డాదేవ మమ జాయా హేమాక్షీనామధేయా
వృధుతరపిశాచకబళితా వశీకృతభేతాచైరపి తాన్త్రికమాన్త్రికశిరోమణిభిరనివార్యమాణా
ఉన్మత్తేనేవేతస్తతః పర్యటతా మయా ప్రార్థ్యమానానాం మధ్యే త్రిభువనసున్దరేణ
జగన్మోహననామ్నానేన పురుషేణ మయాన్తర్నితేన ఫాలతలనిహితవిభూతిః కా త్వమ్
కుత ఆగచ్ఛః కథం గచ్ఛేరితి పృష్టా యల్లామాభిధాహం పుల్కసీ శ్మశానశాల్యలీ భూరుహ
ఆగమమ్ యుష్మాభిష్షడ్భిర్దాయాదైస్సున్దేషు వ్యూధాయాం శిబికాయాం సమాన్త్రికాహం
భేరిమృదజ్గపణవాదివాద్యధ్వనిపరిస్ఫృటితాయాం పురి సోల్లాసముత్సవముపలభ్య
నిశాయాం నిశాన్తే౨లజ్ఘతే స్థాప్యేయ తదా యుష్మాసు సబాన్ధవపరివారేషు క్వాపి
నిద్రాణేష్వివ సదాన్తరేషు నిలీనేషు పిహితకవాటేషు శయానేషు క్వణన్మణిహంసకరజ్జీత
పదామ్బుజాతాహం గచ్ఛేయమ్ యది భవతాం మదుక్తకరణే౨ సమ్మతిస్తర్హి మమైనాం
విహాయ గమనేవ్యసమ్మతిరేవేతి నః ప్రతిభాషమాణా తథైవ పిహితకవాటాయాం
శిబికాయాం సధిన్ధిమిధ్వానం లబ్ధోత్సవా నిశాయామపి నిశాన్తే సధణన్ధణధ్వానం
నిర్వర్తితనటనా పిహితకవాటేష్వస్మాసు సదృశు నృసింహేషు సింహేష్వివ దరీషు లీనేషు
గచ్ఛామిత్యస్మాన్ మూఢాన్ నూపురధ్వనినా బోధయన్త్యేవ సమాన్త్రికా క్వాపి జగామ
అహమపి లబ్ధామన్దానన్దస్సదృశస్సబన్ధుపరివారో నిర్గత్య సమాన్త్రికాం జాయామవిన్దన్
శోకవిహ్వలితాన్తరజ్గ ఉన్మత్తస్సన్ పృథివీం పరిభ్రమ్య పరిభ్రమ్యదిష్టాదమూం పురీమాసాద్య
సమాన్త్రికయానయా జాయయా పిశాచ్యా తాతాద్యమానో బహిర్నిష్కాస్యమానశ్చైవం రోదిమి

వై-భో మూఢబ్రాహ్మణ మదనమాన్త్రికోయమ్ మదనపిశాచకబళితేయమ్ ఉభయో
రనయో స్సజ్జమో గజ్గాసాగరసజ్గమ ఇవ తథా తథా శోభేత మూఢస్య తవ కథమేతత్సజ్గమ
స్సజ్జటేత గచ్ఛ గచ్ఛ యది ధనమన్యాముద్వహ న యది భగవన్తం భజ|

అన్యతో గత్వా పురో౨ వలోక్య భో కితవ కుతస్త్యం రోదిషి కిం బ్రవీషి భో మునిచన్ద్ర
మహోక్షవదున్నతం మత్మకవాకుం తథావిధేన మాయావిటదాయాదధూర్తచన్ద్రకృకవాకునా
రచితజాయాపణబన్ధ ఏతస్మిన్ దినే యోద్ధం సమగమయమ్ తతః|

శ్లో॥ కృకవాకుభటౌ పరస్పరం డయనైస్సజ్జషణైశ్చ మస్తయోః
పదతాడనచఞ్చభేదనై ర్జనతాయా బత జహ్రతుర్మతిమ్॥ 100

తతో బత లమ్బమానే దినమణౌ భువమవలలమ్బే మత్కృకవాకుః తతో
నిర్విణ్ణవృద్ధౌ మత్తస్సమత్తస్సన్తోషేణ సమగ్రహీత్ సాగ్రహస్సగుణగ్రహం త్రిభువనదుర్గ్రహ
మపి మమ భాగ్యసజ్జహం తాం నితాంతరతికాంతవయః కాంతాం కాంతామ్

యా కిల॥ శ్లో॥ వక్త్రామ్భోరుహచుమ్భిబమ్భరభరాకుమ్భినకుమ్భస్తనో
చ్ఛమ్భజ్జమ్భకదమ్భహారిమణికాహశమ్భుశుమ్భత్స్మితా
రమ్భోరూః కటిబిమ్భుశుమ్భదతులక్షౌమామ్భరాదమ్భరా
పాదామ్భోరుహనిక్వణత్సుకటకామ్భోజామ్భకామ్భోజినీ॥ 101

అహో బత గతప్రాణభూతసీమన్తినీకః కథమహం జీవేయమ్ - వై - భో కితవ
మారోదీర్మారోదీర్భజధైర్యమ్ ఏవమేవ త్వమపి కైతవేన యస్య కస్యాపి జాయాం పూర్వవదేవ
స్వీకుర్యాః పునః కతిచిత్పదాని గత్వా తిర్యగేకత్రదృష్టిం ప్రసార్య అహో అస్యా డోలాయా
భాగధేయమ్ యతః

శ్లో॥ ఇయం కనకకాశినీకమలకన్యకాకామినీ
కటాక్షకృతకృష్ణరుక్మకనిక్వణక్వాణితా
క్షణద్యుతిలతాకనత్తనుకలాప్రసక్త్యుత్పత
త్సుభాకరకకాముకాననకనత్స్మితశ్వేతితా॥ 102

అపి చ శ్లో॥ ఆలికామరాలికాకరాలికాధుతాలికా
పాలికామధూలికాకణాలికాదమాలికా
కాలికాసుశైలికారమాలికామరాలికా
కాలికాభచూలికావిభాలికాసునీలికా॥ 103

అన్యతో నిరీక్ష్య అహో అత్రారామగర్భకమలే సక్రీడన్తే కన్దుకైః కామిన్యో మూర్తా
ఇవ లక్ష్యైః కాముకైస్సాకమ్ (ఆరామప్రవేశం నాటయిత్వా నిపుణం నిరూప్య)

శ్లో॥ వహతి మత్కుచసామ్యమయం స్మయా దితిసుదృగ్భిరలం కరతాడితః
బత భృశం విలపన్నివ కన్దుకః పతతి తత్పదయోరగతిః క్వ చ॥ 104

విహస్య సుదృశః ప్రతి

శ్లో॥ అహో ముగ్ధా యుష్మత్కరతలహతిః కన్దుకతతేః
ప్రియస్తోమస్యేవ ధ్రువమతులదర్పాభిహిమగుః
అపి చ న లబ్ధం యద్వల్గత్కుచయుగళతస్త్రప్రణమనమ్
పదో వోఽమిభిస్సజ్జులితమహహాస్వీశ్వరధనమ్॥ 105

కిం చ శ్లో॥ దర్శోచ్చలన్నపి పదోశ్చరణాగతోయం
కాన్తో యథా శుభదృశాదయనీయ ఏవ
నోచేద్భవిష్యతి మహాన్ బత తేఽఘరాశి
ర్నానం పురాస్తసుకృతాత్తవ రూపమాసీత్॥ 106

కన్దుకముద్దిశ్య

శ్లో॥ నోచిత స్తవకన్దుకోష్ణమయూఖబిమ్బసమాక్రమః
కామినీకరతాడితః క్వ భవాన్ క్వ చార్యమమణ్డలమ్
ఏతదుద్భవదుర్వకీర్తివిలాసభాసితకామినీ
దృక్కటాక్షమయూఖనీలితవిగ్రహోస్తి భవాన్ బత॥ 107

భృశం వల్గదురుతరకుచకుమ్భముద్దిశ్య భో భో కనకకలశవివర్త

శ్లో॥ దృష్ట్వా స్త్రీకరతాడితం సరుదితం సామ్యస్మయం కన్దుకమ్
కస్మాదుచ్చలసి త్వదీయచలనం తస్యైవ తే లాఘవమ్॥

అహో ప్రత్యుత

శ్లో॥ తత్త్వత్కమ్పనకమ్పితం తవ పరం హారావళీమణ్డనమ్
సజ్ఞిన్నం ధ్వనితం తథా చ శతథా సమ్మణ్డయత్యేవ తమ్॥ 108

భో ముగ్ధాజన శ్లో॥ అక్లిష్టబాలతరుపల్లవతల్లజానామ్

సన్మార్దవే ప్రణవదేశికసార్వభౌమః

సోయం కరోదరిధరన్ బత కన్దుకం తే

శోచ్యత్వమేత్యహహనః కరుణా మృదూనామ్॥ 109

అపి చ అహో ప్రధితమేవ భువనత్రయేపి నారీజనసాహసిక్యమ్ తదద్యమన్నయన
యుగళమలంకరోతి యతః

శ్లో॥ బాలమృణాళలతాసుకుమారే వర్షణి హేమమహీధరయుగ్మమ్
సన్దధతీ చ కరామ్బురుహే త్వం శీతధరం కలయస్యపి కేళిమ్॥ 110

సాధు సాధు భవతీనామిదం రోచత ఏవ నాహం పునరిదం ద్రష్టుం క్షమే తదన్యతో
గచ్ఛామి (ఇతి కతిచిత్పదాని గత్వా తిర్యక్ కుత్రచిద్బృష్టిం ప్రసార్య) అయి వసంతమిత్ర
సాధు తవ కరకమలభాగధేయమనితరసాధారణం ఖలు యతః

శ్లో॥ అధీతే కేశేభ్యో బత మృదులతాం సాధు సుదృఢః
ప్రదత్తే చామోదం తమనితరలభ్యం తవ తతః
స్వయం ధత్తే తేషామహహభరణం మణ్డయతి తాన్
పయోజాతీభూతో భజతి హి తతశ్శిష్యమణితామ్॥ 111

అహో అముష్య శిష్యతా పునరనన్యాదృశీ యతః।

శ్లో॥ ప్రాంశ్వమ్బుదాసితకచాగురవస్తరుణ్యా
ఏతేన హస్త లలితం ఖలు సంస్మియంతే।
ఏషోఽప్యధీత ఇవ తద్గురు కేశపాశా
దామోదనం సకలపుష్పసుదుర్లభం తత్॥ 112

సఖే వసంతమిత్ర।

శ్లో॥ ఏతదాయతవిశాలశిరోజస్తోమరుజ్జీకరనీలితదేహః।
పాకశాసనమణీనివహాత్మా త్వం లసస్యహహవిష్ణురివాద్య॥ 113

సఖే సాధు సంస్కరు సాధు సంస్కరు తవైవ భవేన్మహామోదః అహమన్యతో
గచ్ఛామితి కిచ్చిత్పరిక్రమ్య తిర్యక్కుతచిద్గుహాజ్ఞానే దత్తదృష్టిస్సన్ అలజ్కరోతి కామినీం
కమలాసనామిన్దవదనః। అహో విదగ్ధోవ్యయం ముగ్ధ ఏవ యతః।

శ్లో॥ ఆస్యేఽయమస్యాః ప్రతిబిమ్బితం స్వం లలామభూషం కమలాస్యమేక్ష్య।
విధిత్సయానున్నకరామ్బుజోపి విశేషకం నైవ కరోతి ఫాలే॥ 114

అయి సఖే ఇన్దవదన కుతస్తవేదం ప్రాతికూల్యమ్ యతః।

శ్లో॥ చంద్రేకురజ్గం కమలే చ భృజ్గం దృష్ట్వాస్మి నిర్విగ్నతమాంతరజ్గః।
అథాగమం నిర్విగుణే తదాస్యం ద్రష్టుం త్వయైతచ్ఛలలామితం హా॥ 115

అహమామన్త్రయామి అన్యతో గత్వా పరస్పరభుజాదణ్డమణ్డీతమాంసలాంసతలౌ
పరస్పరశిరోజభారభరణావనమ్రపూర్వకాయౌ పరస్పరస్మేరచన్ద్రికావిలాసముకుళితనయన
కమలయుగళౌ పరస్పరపదారవిన్దపరిమర్దితపరస్పరపదారవిన్దకృణదుదారకనకమణి
హంసక నిక్వాణకృతమదనసామ్రాజ్యలక్ష్మీవివాహమజ్గళస్వనౌ మూర్తావివానన్దసింధూ
విహారో పవన ఇతస్తతః కృతవిహారౌ విలసతోఽత్ర కావిమౌ (నిరూప్య నిపుణం) సఖే
సారసాక్ష కేయం కిం వదసి।

శ్లో॥ ఇయమిన్దకలా-వై-నను కుత్ర మృగః-కిం-న కిమస్మిసవా-వై-నను సత్యమిదమ్।
క్వ నిశా-కిమ్-చలతి ప్రియపృష్ఠతలే-వై-కుత ఏతదయే-కిమ్- ససుమోదుశిఖా॥

శ్లో॥ ఇయమిన్దకలా నను కుత్ర మృగో న కిమస్మిసవా నను సత్యమిదమ్।
క్వ నిశా చలతి ప్రియపృష్ఠతలే కుత ఏతదయే ససుమోదుశిఖా॥ 117

వై-సజ్జీభవానయా సాకం మదనాహవదీక్షాయై అహమన్యత్ర గచ్ఛామి (గమనం
నాటయిత్వా పురోవలోక్య) అహో మమ లోచనయోర్భాగధేయమ్ యతః।

శ్లో॥ సమ్బాధేమహతి వియాతవాతపోతే సర్వేషాం బత బత పూత్మతిం కిరన్తః।
నో శక్తాః కరకమలైః కుచౌ చ శేఫస్సంరోద్ధం నిజమహాహాజ్ఞనాజనస్య॥ 118

ఇతి హసతి భృశమ్ అపిచ॥

శ్లో॥ గాఢమారూఢమాశ్లేషమన్గనానామనన్గదమ్
భాగధేయాదప్రయత్నాన్మహాన్తో యాన్త్యమి సుఖమ్॥ 119

(ఘ్రాణమభినీయ) విక్రేతారో విక్రీణన్త్యత్రాధునా

శ్లో॥ భ్రమద్భ్రమరనిస్వనస్వనితమల్లికామాలికా
విలాసజితచన్ద్రికా లలితజాతిపుష్పస్రజః
వసన్తసఖసద్యశోలసితకున్దపుష్పావళీ
ర్తిగన్తరనిరన్తరాకలితగన్ధనాగస్రజః॥ 120

సర్వర్తుసమ్పదపి జరీజృమ్భత్యత్రేతి సూచయన్త్యమూమాలాః నాత్ర విస్మయః
యదియం నగరీ భోగవతీమివామరావతీమప్యధరీకరోతి (అన్యతో వీక్ష్య సాద్భుతమ్)

శ్లో॥ ఇయమాపణరాజిరలం పరిరాజ-న్నవకుజ్జుమగౌరరజోభరపూర్ణా
చరికర్త్యరుణాంచువిభాపరిభాతా-భ్రతలస్య హి సాయమలం త్రపితత్వమ్॥ 121

కింకర శ్లో॥ క్రీణీతో మృగనాభిమత్ర తరుణౌ సాకం ద్విరేఘైరహో
బిమ్బాభ్యాం సమమాత్మనోర్మణిమయాదర్శం యువానావితః
శ్రీరమ్యం శుకకంసహైవలపితైరత్ర ప్రియౌ సుభ్రువో
మల్లీకుట్మలమాలయా సమమితో ముక్తాస్రజం సున్దరౌ॥ 122

ఇతి నిర్వర్ణయన్నేవ శృజ్గాటకమధ్యమధిష్ఠాయ ప్రతీచీమవలోక్య సా సూయమ్,
అహో పురరామణీయకదిదృక్షాసమాక్షిప్తచేతసో మమ ప్రతీచీయం ప్రతీచీ భవతి యదుత॥

శ్లో॥ ప్రాచీం భుక్త్వా రాగవాన్ భానుమాన్ మాం
శ్వేతాస్యోభ్యేత్యేష నిర్లజ్జభావః
ఇత్యేషాముం వీతవస్వోఘమర్కం
కణ్ఠే సజ్జహ్యోమ్బుధౌ పాతయన్తీ॥ 123

అథవా॥

శ్లో॥ నితాన్తానన్తసఞ్చారసఞ్జాతశ్రాన్తిదన్తురాః
తృషితాన్త్వరితాః కన్ధిం గచ్ఛన్తి హరయో హరేః॥ 124

యద్వా శ్లో॥ లలితసత్పతిదీప్తినికృన్తనా-త్మవలయస్ఫుటదుఃఖకరత్వతః
త్రిభువనస్థితజీవననాశనా-త్స్వయమయం నిపతత్యుదధౌ రవిః॥ 125

అహో కిమేవం విధాభిస్సమ్భావనాభిః వస్తుతస్తు

శ్లో॥ సముద్రభ్రాన్తి సమ్రాన్తో భ్రమిత్వాసితమమ్బరమ్।
చిరం వివర్ణతాక్రాంతః పతత్యభావసౌ హరిః॥ 126

తన్మయోపస్థానీయో భాస్కర ఇతి పురాద్భుహిర్గమనం నాటయిత్వా సభక్తుద్రేకమ్।

శ్లో॥ గజే తుజ్జతరజ్జసజ్జతరవిజ్యోతిః పిశజే కృపా
తుజే మజ్జకసజ్జతశ్రితజనేన నజ్గారిసజ్జే తభే।
అజే బిమ్బితవిష్ణుధామమిషభృద్రజ్గాన్తరజే నట
బిజే త్వజ్జతిరద్య మే భగవతి స్వజే బృహత్సజ్జతే॥ 127

కిచ్చు।

శ్లో॥ కటకాయితే కమలనాభపాదకే వసనాయితే కమలయోనివిగ్రహే।
మకుటాయితే కమలహస్తమస్తకే కమలాలయే కలయ కామితాని మే॥ 128

అపి చ।

శ్లో॥ దహతి యా జలమయ్యఘకాననం వహతి నీచగతా త్రిదివం జనమ్।
గ్లహతి విద్రవణాపి పరశ్రియం మహతి తాం జన ఏష నమస్యతి॥ 129

సమస్తతో దృష్టిం ప్రసార్య సోల్లాసమ్।

శ్లో॥ వస్తుం వాఙ్మతి మాధవః ప్రియతమాధర్తుం హి తస్యేహతే
ఫాలే స్థాపయితుం సఖాభిలషతి స్థాతుం సుతశ్చేచ్ఛతి।
లక్ష్మీకర్తుముతాభివాఙ్మతి సుతశ్చాన్యశ్శరస్యాత్మన
సన్న్యాసేయమహో వచో విషయతాముల్లఙ్ఘ్య రారాజ్యతే॥ 130

సవితర్కమ్॥

శ్లో॥ హర్యశ్వస్ఫారవేగక్షతమదఘణిభుగ్భృత్పరిష్టాయమాన
స్ఫాయద్ధర్యశ్వసక్తుద్గతబహుళముదుచ్ఛానచఙ్చచ్ఛిఖాయాః।
జ్వాలామాలా సహేలా వియతిరయతిగోశ్శేణవాహప్రవాహో
మన్యే సిన్ధుదరోద్యత్పటువిభబడబామూర్ధమణ్యాహిరాగః॥ 131

సానుస్మరణమ్।

శ్లో॥ అన్తర్బహిర్వరీవర్తి సన్న్హారాగో జగత్యయమ్।
నారాయణోఽస్మాన్నాన్యోస్తి యతోతోజాయతే స్మరః॥ 132

ఇతి మన్మథోద్భవమాసూచ్య గగనముద్వీక్ష్య సఖేదమ్।

శ్లో॥ న భూతేన్దుబిమ్బం చ నష్టార్కబిమ్బం న సాన్ధ్యం న తారం న పాతజ్గతారమ్।
న ఋక్షం న తామిస్రమేతన్నభోభం న భాతిస్మ శూన్యం యథాహృన్మదీయమ్॥ 133

(పురోవలోక్య సవిస్మయం) కేయం మమ భాగధేయమివ మూర్తీభూతం దరీదృశ్యతే॥

శ్లో॥ శమ్భాకమ్మకరీనభోమణిఘృణేస్సంతాపదాత్రీ విధో
రేఖాయాశ్చ కళజ్జుదాసురసతీ నేత్రా నిమేషప్రదా
లక్ష్మ్యాస్సాగరవాసదాపి చ గిరో నద్యాత్మకత్వప్రదా
ప్రాణత్యాగకరీ సురూపవిభయా సత్యాశ్చ రత్యాః పదమ్॥ 134

అపి చ

శ్లో॥ అస్యా నను తనువల్లీం దృష్ట్వా సా కమలినీ హి కణ్ఠకితా
అస్యా దేహే స్థాతుం సజహౌ దేహం విమోహితో మదనః॥ 135

శ్లో॥ కర్ణికారకృతకర్ణికాబ్రుదధమర్ణికావిజితకర్ణికా
చూర్ణికాతిపరమర్ణికాహసితవర్ణికాకలితవర్ణికా
స్వర్ణికాయ్యనుతవర్ణికామదనపూర్ణికాశముఖజర్ణికా
జూర్ణికాలలదపర్ణికాభువికపూర్ణికాకుచగపర్ణికా॥ 136

ఇతి నిర్వర్ణ్య-(స్వగతం)-అహో మమ భాగ్యభూమా నిస్సీమా యదేకాంతే వసంతసఖనిశాంత
మియం మయా నయనారవిన్దామన్దానన్దరసతరగ్గణీ సముపలబ్ధా తదహం దిష్టాద్భుష్టా
మిమామిష్టేన కష్టేన వా పరిమృష్టాధరాం కుర్యామ్-(ప్రకాశం)-భో త్రిభువనజనభాగ్యలక్ష్మీ
రివ మూర్తా పద్భ్యాం కుత్ర గచ్ఛసి అహో బత నిశాచరభరపరిచీయమానాయాం
సన్ధ్యాయాం బహి రేకాకినీనామజ్ఞనానాం సజ్చారోస్మాకం మానసవ్యధాసజ్చారః ఖలు
కిం వదసి ప్రాణేష్వపి స్పృహం త్యాజయంతీ మానసికమదనవ్యధా మామేవం కారయతి
కిమహం కుర్యామ్-వై-రామామణే కథమిదముక్తమ్ కిం వదసి భో మునే శృణు

శ్లో॥ లుబ్ధాన్మే జనకార్థనే పరమహం కన్యాహ్యనన్యాదృశీ
క్రీతాహటకకోటిభిర్భువిలురచ్ఛేతాణ్ణకోశేన హా
అద్యైవం తరుణీమనోజభరణాయాసార్థితాన్తస్తలా
గచ్ఛామి క్షితిభృత్కరస్య సదనం దామోదరస్యాదరా॥ 137

వై- శ్లో॥ సిద్ధమన్నం పరిత్యజ్య భిక్షామటతి దుర్మతిః
ఇతి న్యాయస్య నూనం త్వం భవస్యద్య నిదర్శనమ్॥ 138

(ఇతి సాభిప్రాయం) హసతి కిం వదసి

శ్లో॥ న చాత్ర పశుమర్దనం బత పరం కుచోన్మర్దనమ్
న గీయత ఇహ శ్రుతిర్మదనవేద ఉద్గీయతే
న చాత్ర ఋషిరాత్మభూర్భవతి కిన్తు వాత్స్యాయనో
న విష్ణురిహ దేవతామదన ఏవ భాత్యాహవే॥ 139

వై -- అయి కిం వయమత్ర నాధికారిణః కిం వదసి

శ్లో॥ న జటిలో లభతే యజమానతాం న జరయాగిళితో న చ నీరసః

అపి తు సంస్కృతకృష్ణశిరోరుహస్తరుణతారమణస్సరసః పుమాన్॥ 140

వై - మాయాహి మాయాహీతి వదన్నేవ తచ్చిఖాహతః పపాత పునరుత్థాయ హా
కష్టం యాతైవ ధిజ్ఞన్దభాగ్యోహం ఇత్యాత్మానం నిన్దన్నేవ క్షణం స్థిత్యా ఆకాశే కర్ణం
దత్వా కిం బ్రవీతి

శ్లో॥ దైత్యారే తిష్ఠ తిష్ఠ ప్రళయయమమహోద్దామదంప్రైభదంప్రై

స్ఫూర్ణదృక్తాన్తరే త్వాం తదహమముమహోమాంసపిణ్డీకరోమి

క్షుబ్ధప్రక్షుబ్ధదుగ్ధార్ణవజరరలుతద్భుజ్గనిధ్వానమూర్చ

ద్వానేన స్ఫోట్యమానాద్భుత గగనతలాద్యస్య తారాః పతన్తి

141

శ్లో॥ రక్షఃకుక్షిమ్భరేత్వతపణమివ కియత్తుణ్ణహర్యక్షరూక్షా

క్షీణాక్షాన్తిప్రతాపక్షపితపురుహిరణ్యాక్షదోరక్షమస్య

తత్పక్షీయోక్షవక్షః క్షితిధరవరవిక్షోదనాక్షీణవజ్ర

క్షేపహ్రీకృన్నఖస్య క్షణ ఇవ శరనిఃక్షీణపాథోనిధేర్యే॥

142

వై - సభయోత్సాహం పరిక్రమ్య దూరాదేవ అహో ఇమౌ

శ్లో॥ ఆశావేతణ్ణచుణ్డాద్భుతకరయుగళభ్రామ్యమాణోరుశక్తు

ద్వేలక్షిప్తస్ఫులిజప్రకరమణిగణాకీలితాభ్రప్రదేశౌ

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠసమ్యక్క్షితివలయతలక్షిప్యమాణస్వపాద

క్షేపాక్షిప్తక్షమాభృతృణిమకుటతటౌ క్షిప్తపక్షీన్ద్రవేగౌ॥

143

కిచ్చశ్లో॥ హుజ్కారధ్వానయుక్తక్షితితలచరణక్షేపసమ్భాన్తిమూర్చ

ద్ధజ్కారధ్వానవేగస్ఫుటితకమలసమ్భూతసజ్కల్పితాణ్డౌ

రోమశ్వభ్రప్రణిర్యత్పురువిలసదస్సక్పూరకోణప్రవాహౌ

కుర్వాతే సజ్గరం హా తనుపరిగతసద్వీర్యశౌర్యప్రచారౌ॥

144

అన్తరిక్షే దృష్టిం దత్వా అహో కోయం విమానే లసతి

శ్లో॥ అలమప్పరసస్సరసస్సస్సరసః కమలం సుముఖం సుముఖస్సముఖన్

రవిమానవిమానవిమానతలే ఐత చుమ్భతి చుమ్భతి చాప్యధరమ్॥ 145

పురోవలోక్య కస్త్యముదూధరణజయలక్ష్మీకః కుతః కిం వదసి

శ్లో॥ మాయావిటస్య నను దాయాద విష హరిరాయాన్త్యసౌ మమ గృహాన్

కృష్ణామ్బరా ఐత నికృష్టాశయేన రసపుష్టాఽసురేణ భగవన్

యుద్ధామయామథ బద్ధా చ శౌర్యరతిమద్వాగతాహృతిచణో
హిత్వజ్ఞానాం మమ చ ధృత్వా సురత్వమపి గత్వామ్భరేఽయతి సురీమ్॥ 146

వై - సాధు సాధు గచ్ఛ సరయమ్॥ మాక్షుభ్యతు మానినీమనః-స్వ-అహో సన్ధ్యేయం
సుసన్ధ్యేవ మయా స్ఫుష్టా సా యన్నిజజారం నాజుహోవ (భేదం రూపయిత్వా) ప్రాచీం
నిరీక్ష్య సభయకమ్పమ్ ఆః కష్టమ్॥

శ్లో॥ ప్రాక్తనోభిస్సముద్వేలో-యేన కేనాపి హేతునా
క్రుద్ధస్త్రిభువనం సర్వం-గిళత్యపిచపాధసా॥ 147

ఇతి భీతిం నాటయిత్వా పునశ్చిరాత్సర్జో జ్ఞామాసాద్య సవితర్కమహో ప్రవిష్టప్రాయేవ
నిశాజ్ఞానా యతః॥

శ్లో॥ స్వసమ్భ్రమితసమ్భ్రమోద్గళితకేశభృజ్గచ్ఛటా
పరీతభువనామ్బుజాంతమధుబిన్దుతారాసుమా
స్వభర్త్రధిగతీచ్ఛయాసలలితం నిశానాయికా
చలత్యతనువిభ్రమాతిమనసాభ్రసన్మధ్యమా॥ 148

అహో త్రిభువనజనదృక్పద్మనిమిలనమిదం తమో వా ఉత॥

శ్లో॥ కోక్రీకోకో బత కమలినీదుర్వియోగాగ్నిధూమో
యద్వా రాత్ర్యా మృగమదమయో దేహవల్లీవిలేపః॥
మధ్యే లోకం పరమతనునావృష్టబాణోత్పలాఘో
లోకత్రయ్యానయనకరుహోరజ్జనస్య ప్రలేపః॥ 149

ఇతి నిర్వర్ణ్య కిజ్చిదుద్గమ్యమానహిమాంశుకరజాలం ప్రాచీముఖమవలోక్య
సనిన్దోపాలమ్భమ్॥

శ్లో॥ మదన! ముధా వితత్య శరజాలమిదం సరయం
భువనహృదఙ్గషణ్ణమనఘం విబుధాధిపతే॥
సుమనసిసజ్మలయ్య కిము కర్తుమలం యతసే
తవ న సదృక్త్యజేదమయి కర్మ కిరాతపరమ్॥ 150

ఇతి మదనముపక్షిప్య సద్యః కనకధరశిరస్సింహాసనసమాసీనమోషధిరాజమవలోక్య
సానన్దమ్॥

శ్లో॥ కిం వాయం చిరసమ్భృతః కుముదినీరాగప్రసారో ఘనః
కిం వా ప్రాగ్గలనాననం ప్రియతమవ్యాలిప్తసత్కుజ్జుమమ్॥
కిం వా కానకకన్దుకో బత నిశాహస్తామ్బుజాతే ధృతః
కిం వాహో మదనాభిషేచనికసత్సౌవర్ణకుమ్భాదివః॥ 151

యద్వా

శ్లో॥ త్రిభువనజనమత్స్యమోహనార్థం
మదననృశంసవతంసతస్సహేలమ్
హిమకరకరజాలకీలితం త
త్ప్రశితమిదం ను వరాహదేహజాతమ్॥

152

అథవా

శ్లో॥ ప్రాగభిప్రథితప్రవాళలతికాప్రోత్ఫుల్లపుష్పంన్విదమ్
కిం వా బాడబగర్భనిర్గతహరిప్రోద్ధీవ్య దణ్డం తథా
అహోస్విత్పుథుకోదయక్షితిధరోద్భూతౌషధీనాం మ
హాః పిణ్డం వా కిమఖణ్డమగ్గజసఖం శైతాంశవం మణ్డలమ్॥

153

(సవిస్మయమ్) అహో జ్ఞాతమేవ మయాధునా యతః

శ్లో॥ అజ్ఞాలేపనమేష కౌజ్ఞుమమలం కృత్వా కరైశ్శ్రీకరైః
ప్రాచ్యాశ్చుమ్భుతికుట్మలీకృతపయోజాక్షం ముఖేన్దుం ముదా
గృహ్లాత్యప్యహాహాన్ధతామసమయం తస్యాః కరైః కైశికమ్
తస్మాన్నూనమయం విరాజితమాం తారావిటశ్చన్దమాః॥

154

కిం

శ్లో॥ మాయాచూర్ణమయం సవర్ణమమలం క్షిప్త్వాశులోకత్రయీ
మాతృన్యస్తదృగజ్జనంతిమలం యావద్విధత్తే సకౌ
ఏతస్యాపరిదృశ్యమానతనుకోలభావకాశస్సఖా
తావత్తద్ధృదయామ్బురుద్వసుచయం తూర్ణం సమాకర్షతి॥

155

మదనవ్యధా మభినీయ - స్వ - పురుషజన్మని - మమ సమ్భాగసుఖప్రాప్తిర్గగన
కుసుమాయితైవ భోదైవ మమ స్త్రీజన్మాపి భవతు యత్ర నియతం సమ్భాగసుఖమ్ హా
చన్ద్రమన్మథాభ్యాం బాధ్యమానోహం కథమిదానీం జీవేయమ్ యథా కథం వా భవతు
మాయావిట ఏవ పునశ్శరణీకరణీయః ససన్న్రభుమం పురీం ప్రవిశ్య మాయావిట
గృహప్రవేశం నాటయిత్వా

శ్లో॥ చన్ద్రోయం శశదమ్భుతః పరివహన్తాలాహలం గర్భత
స్తత్ప్రోట్టజ్జిత జదుస్సహకరచ్ఛద్యేషు జాలం కిరన్
లోకస్యాశయపజ్జజేష్వుకరుణః ప్రోదేతి చోత్సన్న్రభుమ
స్తన్మాయావిటపాహి సన్న్రభువనత్రాణైకదీక్షావహా॥

156

కిం బ్రవీషి న కిముపలబ్ధా కాచన ముగ్ధా-వై - కిమహమేవం త్వయా ప్రతారణీయః
కిం వదసి అహో తే యూయం కథమస్మాభిః ప్రతార్యేధ్వమ్।

శ్లో॥ యేషాం వై తపసారవిస్సభగవాం స్తప్తోహిమాంశౌ కర
స్తోమం స్థాపయతి స్మ నిశ్యవిరతం స్వాత్మానమబ్ధౌ శుచిః।
ధత్తే హస్త శిరస్తలే స భగవాన్ మన్దాకినీం శజ్జరః
కష్టేకష్టభవోస్తి కష్టానయనస్సన్మానసామ్భారుహే॥

157

వై-సత్యం సత్యమ్ తథాపి స్మృతిభిరప్యహం వజ్చితః ఖలు తాభిః మాయా
విటదాయాదమయ్యాం వర్తమానాయాం త్రిజగత్యాం యాభిస్సర్వం విష్ణుమయం జగదితి
జోఘుష్యతే। కిం వదసి తథైవ అనంతా మమ విష్ణోర్దాయాదా విభవావతారాః - వై-
యథా తథా వా భవతు మమ పునః కా గతిః కిం వదసి సహాసమ్ అంతః ప్రవిశ్య
సరయం పునరిత అగచ్ఛ-వై-తథైవేతి నేపథ్యం ప్రవిశ్య పునరాయాతి రమణీరూపరమణః
ఆత్మానం ముహుర్ముహుర్ద్వష్టైవం భణతి సాద్భుతమ్।

శ్లో॥ జటామే కుత్రాసన్ కుత ఉదగమత్కైశికమిదం
కుతో యాతా మాలా స్ఫటికఘటితా ప్రాణతులితా।
కుతో సౌ ముక్తాస్రజ్జమగళతలే చీరవసనం
గతం కుత్రాప్యేతత్కుత ఇవ దుకూలం మమ కటౌ॥

158

శ్లో॥ జరే హిత్వా త్వం మాం ప్రియతమమముం హో క్వ ను పున
ర్భవిష్యస్యాసర్గం చిరముత మయా లాలితతమా।
మమ ప్రాణాస్త్యం వై మమ చ హృదయం త్వయ్యపి వస
త్యహం యౌష్మాకీణో మమ హి సముకున్దోస్తి భవతీ॥

159

కిం బ్రవీషి అహో తవ విలపితం నిర్జరసామపి మనస్సు శోకముత్పాదయతి-వై-
సత్యం తథాపి తతస్తేషాం న స్వవిషయం శోకముదేతి।

శ్లో॥ న గుణో న ధనం నాపి-రూపం సర్వజ్ఞతా చ నో
ప్రేమహేతుః పరిచయ-స్త్రిజగత్యేకరాధ్యతః॥

160

కిం బ్రవీషి న చ త్వద్విషయకమపి యతః।

శ్లో॥ గుణే బుద్ధిస్సతాం నైవ-బాన్ధవే న చ గౌరవే
పశ్య హాలాహలం హిత్వా-చన్ద్రం గృహ్లాతి సాగరః॥

161

ఏవమేవాహమపి - వై- స్వ- అహో అయం మయి గౌరవమపి పరిత్యజ్య
త్వన్ముఖచన్ద్రం గృహ్లామిత్యర్థోక్త్యా మహ్యమావేదయతి భవతు - ప్ర - కేనవిధిరతిలజ్ఞ్యేత
స్మరణమభినీయ సనిర్వేదమ్।

శ్లో॥ ఔన్నత్యస్మయమహితస్సభూభృదీశ
శ్వాపత్వం స చ భగవాన్ హరిశ్చరత్వమ్।
గర్భాన్తర్భమదురుమన్దరాదిమాగ
స్తూణత్వం న కిమభజత్తథా సముద్రః॥

162

పునస్స్మృతిమభినీయ సహర్షమ్।

శ్లో॥ ఆత్మభ్రమద్రుకుటికాపరిచీయమాన
మాయావిలాసలసదబ్జభవాణ్ణసజ్ఘః।
సాక్షాద్ధరి స్స భగవానహిరాజశాయీ
నావాపదద్భుతరసం కిము మోహినీత్వమ్॥

163

కిం వదసి సత్యం సత్యమ్ ఏవమేవ నను మనో వినోదయన్తి భవాదృశాః। తరుణీ
రూపధారణమేవ తావత్తవ తత్తులనాం సమ్పాదయతి న పునస్తత్రాపి స్వాతన్త్ర్య పారతన్త్ర్య
వివేకః ఇతి పరిహసతి హసతి చ - వై-తన్మాయావిటమాయాహాసకబళిత పురాతన
జ్ఞానస్సన్నితి నానటీతిగాయన్।

శ్లో॥ అయజ్కోగతాజ్కేన్దుసజ్కాశవక్త్ర
స్వయజ్కామ ఏవజ్కిమాపాజ్కితాజ్గమ్।
అశజ్కంరతిజ్కాపి పజ్కేరుహాక్షీ
గతాజ్కేదతోఽజ్కం విపజ్కస్వభావా॥

164

కిం వదతి మాయావిటః।

శ్లో॥ ఇయజ్కానిరజ్కేన్దులేఖాజ్కదజ్గా
స్వయజ్కస్య వక్తోజ్కముచ్చజ్కమేవమ్।
అవజ్కావిహాయాజ్కమాజ్కీత్కిమబ్జా
రతిజ్కోనయాజ్కస్థయాజ్కేదఖణ్డమ్॥

165

వైపజ్చీకః॥

శ్లో॥ ఏతం ససర్జనవిధిర్జరతోమలాక్షః
కిన్తు స్మరస్సతరుణశ్చరపాశుగాభిః।
కిం వదతి। ఏతాం ససర్జవితనుర్న చ మన్మథోపి
కిన్తు ప్రభుస్సపరమః పురుషస్సమాయః॥

166

వైపజ్చీకః॥

శ్లో॥ అస్యాస్యనిర్మాణకృతే హి సఖ్య
ర్థత్వేవసారం హిమగుస్సరన్త్రః।

కిం వదతి | అస్యాముఖం నూనమిదం విధిత్సు
శ్రీశేషశాయీ సమవాపయోగమ్ || 167

వై-సానన్దమ్ శ్లో || భూమిం ప్రాప్తః కోయమమ్భోదడిమ్భుః
వదతి | త్యక్తామ్భోదాకానుసౌదామనీయమ్ | కిం

వైపఞ్చికః | అస్త్రివోరోవిష్టరః కిన్నులక్ష్యాః
కిం వదసి | అస్యావక్షశ్చక్రభృత్తాం కిమేతి || 168

వైపఞ్చికస్సానన్దం సాభిప్రాయఞ్చ శ్లో || ఇన్ద్రం తే గిళతి కుతస్తమిప్రమేతత్ |
కిం వదతి | దృష్ట్వా తే కమలమళిప్రగిళ్యమానమ్ || 169

వైపఞ్చికః శ్లో || జ్యోత్స్నా తే కథమియమప్యదేతికజ్ఞాత్ |
కిం వదతి | దృష్ట్వాతే ఐత సుధయా వికాసికజ్ఞమ్ || 170

వై-సస్మేరం శ్లో || కుతోనుచలతోమ్భుజే
కిం వదసి | తవ సమీక్ష్య కుమ్భాభియా

పునః కిం వదసి | కుతశ్చలతి పల్లవః

వైపఞ్చికః | నను సమీక్ష్య కృష్ణంభియా

పునః కిం వదసి | కుతశ్చలతి లోచనం

వైపఞ్చికః | తవ సమీక్ష్య మధ్యంభియా

కుతస్తమివ కమ్పసే

కిం వదసి | తవ సమీక్ష్య నాసాంభియా || 171

పునః కిం వదతి శ్లో || మధ్యస్తే పతతి నిగూహాయాయీకూపమ్

వైపఞ్చికః | పాథోజం స్థగయతు తే దయాముకున్ద

కిం వదసి | బాణైర్వంశ్యయిసధనుర్ద్వయీ కుతో మామ్

వైపఞ్చికః | గచ్ఛాన్తర్యది న పుమాన్ భజస్వ దుర్గమ్ || 172

సర్వతో నిరీక్ష్య హా కథమన్తః ప్రవిష్ట ఏవ మాయావిటః | స్వ-అహో మమ భాగ్యం
పరిణతమిదానీం యత ఆవామ్ |

శ్లో || చుమ్బునౌ ముఖకమలం పరస్పరనౌ

గాయనౌ హసితమలం సముద్గిరనౌ |

నన్దనౌ వధరమధూళికాం పిబనౌ

తిష్ఠనౌ రతిసమయే సముత్పతనౌ || 173

కమపి సమధరీకృతబ్రహ్మానన్దమానన్దం వినేవ కిల |

కిం వదన్తి సఖ్యః

శ్లో॥ పలాయత నిరీక్ష్య త్వాం భియా మాయావిటోఽసకౌ
తథాపి మోత్సృజాముం త్వం ద్రుతమన్తఃపురం భజ॥ 174

తథైవేతి సాన్తర్వాసమన్తఃపురం ప్రవిశ్య కిం బ్రూథ
శ్లో॥ అనేన మాయావిటేన సాకం మదనసజ్గరమ్
ఆచన్ద్రతారం లలనే నిర్వర్తయ నిరన్తరమ్॥ 175

వై-ఆకాశే కర్ణం దత్వా కిం తే ప్రియముపహరామి తథాపీదమస్తు
భరతవాక్యమ్

శ్లో॥ చరీకరీతు శం హరిర్దరీధరీతు శం జనః
బరీభరీత్వముం హరిర్వరీవరీతు భాణకః॥ 176

శ్లో॥ బెల్లంకొండవరాన్వవాయజలధేస్సచ్చిత్తమోదామ్బుధే
శ్చన్దో యో లసతి ద్రువం కువలయస్యాపి ప్రభాశేవధిః
యచ్చిత్తం భ్రమరాయతేఽక్షికమలే లక్ష్మీ మనోధీశితు
స్సోయం భాగవతస్సదా విజయతాం రామః కవిత్వాశ్రయః॥ 177

ఇతి రామకవికృతః కన్దర్పదర్పవిలాస
ఇతి భాణః కృష్ణపదాబ్జయోర్భమ్భరడిమ్భుతు
శ్రీ హయగ్రీవార్పణమస్తు

శ్రీః

త్వరలో...

శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయవిద్యత్కవి ప్రణీతః

శారీరక చతుస్సూత్రీ విచారః

శ్రీ మల్లాది గోపాలకృష్ణ గారి

ఆంధ్రానువాదంతో